

Encyclopedie van op het nippertje geredde kennis (en andere stukjes om te lezen)

Hans Vervoort

bron

Hans Vervoort, *Encyclopedie van op het nippertje geredde kennis (en andere stukjes om te lezen)*.
[eigen beheer] 2014

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/verv017ency01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Inleiding

Geboren in 1939 begin ik nu de leeftijd te bereiken waarop je het gevoel kan krijgen de laatste te zijn die iets heel specifiek weet. Zo weet ik bijvoorbeeld dat de yell van de padvinders voor de oorlog was: *gee oo ee dee zet oo oo - goedzoo goedzoo goedzoozoo*. Toen kwam er een spellingswijziging, zoo werd voortaan geschreven als zo. Wel een probleem voor de yell dus. Tot iemand de oplossing had - ook onder padvinders waren kennelijk mensen met intelligentie. Het werd: *gee oo ee dee zet één oo - goedzo goedzo goedzozo*. Waarom weet ik dit nog? Nooit bij de padvinderij gezeten! Maar het is op de één of andere manier in mijn hoofd blijven hangen. Toen mijn uit Nederlands-Indië afkomstige schoonmoeder in 1995 haar laatste adem uitblies dacht ik aan alle beelden en herinneringen die in één keer met haar verdwenen. Bijna de hele 20ste eeuw had zij meegemaakt. De belangrijke gebeurtenissen en kennis-doorbraken van die tijd zijn natuurlijk vastgelegd in de media. Maar de alledaagse zaken vaak niet, want die zijn te vanzelfsprekend om te noteren. Terwijl ze achteraf vaak tekenend voor een tijdperk zijn geweest verdwijnen ze toch het eerst uit het collectieve geheugen. Zonde eigenlijk. Daarom ben ik op mijn Facebook-pagina kleine stukjes kennis gaan noteren die bij mij en mijn generatie nog bekend zijn, maar die binnenkort niemand meer weet. Nippers noem ik ze. Een nipper was de achterkant van een schip, waar matrozen bij het vertrek nog op konden springen. Vandaar de uitdrukking. Ter gelegenheid van mijn 75ste verjaardag heb ik ze gebundeld onder de titel *Encyclopedie van op het nippertje geredde kennis*, samen met een serie andere gedachtensnippers die me op Facebook ontvielen. De Nippers en de Snippers zijn in nummering van elkaar onderscheiden.

Hans Vervoort - www.hansvervoort.nl - email: hans.vervoort@xs4all.nl

Nipper 1

Ergens in mijn achterhoofd zit het volgende: in 1970 werd Godfried Bomans gevraagd tegen betaling een naam te bedenken voor een kinderspeelplaats in Amsterdam. Hij bedacht de term Buiteltuin! Die speeltuin kwam in het Rembrandtpark te Amsterdam, een geschenk van De Bijenkorf.

Je zou verwachten dat zo'n mooie vondst overal ingang zou vinden, maar Bomans overleed in 1971 en met hem raakte ook deze naam in vergetelheid.

Googelen levert nog een fotootje op. Probeer <http://beeldbank.amsterdam.nl>

Tik dan in het zoekvenster: buiteltuin.

Nipper 2

Ik denk dat ik de enige ben die zich een slagzinwedstrijd herinnert die het merk Omo in de jaren '50 uitschreef. De prijs zal wel een fiets geweest zijn, of een ham zoals in de radioquiz die Johan Bodegraven in die tijd deed, met de 'hamvraag' als hoogtepunt. Deed ik mee met die slagzinwedstrijd en is dat de reden waarom ik het nog weet? Geen idee. Jaren later zag ik een advertentie van een reclamebureau dat copywriters zocht, en dat verzocht een sollicitatie in slagzinvorm in te dienen. Ik schreef ze: 'Holle frasen zijn de enige waar je nog iets in kan leggen' en kreeg per omgaande een uitnodiging om te komen praten. Ik had het dus wel in me, maar in de jaren '60 was reclame iets viezigs geworden en ik ging dus toch maar niet praten. De Omo-wedstrijd werd gewonnen door de slagzin 'Waar Omo domineert is alles dubbelblank' en ik vond dat zo knap gevonden dat het nog steeds in mijn hoofd zit. Domino was een bekend spel in die tijd. De slagzin werd nooit gebruikt, overigens. Maar wie schreef 'm? Dat ben ik kwijt. Wie o wie? placht Dagboekancier Henri Knap dan in het Parool te vragen.

Nipper 3

In mijn jeugd riepen opgeschoten jongens naar elkaar: ‘Hey baberiba, je kont is van mica’. Dit op vrolijke toon, want het was niet agressief bedoeld. Het was ook niet op vrouwen gericht, het was een algemene yell. Bestaan die eigenlijk nog?

Naschrift: Mica is een vulkanisch klei-mineraal, waarover Wikipedia schrijft: Mica is bestand tegen constante temperatuur van 550 °C (smeltpunt ca. 1250 °C) en is bovendien enigszins tot volledig doorzichtig, afhankelijk van de kwaliteit. Het materiaal werd daarom vooral vroeger gebruikt als venster in een kolenkachel en in kerosinebranders. Door het kleine ruitje van mica was te zien of de kolen nog brandden.

Nipper 4

In de jaren '50 en '60 waren de ramen van alle Nederlandse treinen voorzien van het opschrift: 'E pericoloso sporgersi'. Wat dat betekende wist niemand. Het waren Italiaanse treinen, die trouwens uitstekend op tijd reden. Omdat de raampjes opengedraaid konden worden, was de meest gehoorde veronderstelling van wat 'e pericoloso sporgersi' betekende: steek je hoofd niet uit het raam! Want als iemand in een tegenliggende trein hetzelfde deed, kon dat een harde klap geven. Vermoedelijk hebben durfballen het toch gedaan, met rampzalige gevolgen. Vandaar dat tegenwoordig treinramen niet meer opengedraaid kunnen worden. Vandaar ook dat je nergens meer leest: 'E pericoloso sporgersi'.

Nipper 5

in 1967 maakten we voor het eerst via de TV kennis met een massale hongersnood: de provincie Biafra (bevolkt door christelijke Igbo's) had zich afgescheiden van Nigeria en werd vervolgens geheel geïsoleerd zodat er geen voedsel binnengebracht kon worden. De TV liet beelden zien van nog net levende geraamtes en stervende broodmagere kinderen met opgezwollen beriberi-buiken. De internationale gemeenschap stak geen hand uit, het was (nog) niet bon ton je te bemoeien met wat er in voormalige koloniën gebeurde. We keken met het bord op schoot naar het avondjournaal, het wende om te eten terwijl je deze beelden zag, al vergde het enige oefening. Ik noteer dit stukje geschiedenis ook vanwege de grap die toen de ronde deed: hoe valt een Biafraan uit een boom? Het antwoord was visueel: je liet je gestrekte hand heen en weer bewegend naar beneden vallen, zoals een blad van een boom valt.

Het schijnt nog steeds niet erg goed te gaan met Biafra, trouwens. Maar ze hebben hun moment van bekendheid gehad.

Nipper 6

Roken (1)

Roken hoorde er bij in de eerste 60 jaar van de 20e eeuw, maar was wel iets voor volwassenen. Bij voorkeur nam de man twee sigaretten in zijn mond, stak ze allebei aan en gaf er één aan zijn geliefde. Elke zwart-wit film met Humphrey Bogart laat dat zien.

Als jongen stal ik dus al op mijn 13e (1952) geregeld een sigaret uit het tinnetje sigaretten van mijn vader. Hij pafte er zo'n 30 per dag weg, het tinnetje bevatte er 50, dat merkte hij dus niet. Het zou hem vermoedelijk ook niets kunnen schelen, roken hoorde bij het groeiproces en ik was zijn zoon. We woonden in voormalig Nederlands-Indië dat toen al een paar jaar Indonesië was. In 1953 staken we over naar Bibberland, waar ik vrij snel een dubbele longontsteking opliep. Dat duurde toen 6 weken, want antibiotica werden nog niet ingezet. Toen de huisarts mij genezen verklaarde had ik de intense behoefte te checken of mijn longen echt weer helemaal in orde waren. Ik ging naar de tabakswinkel aan de Slotermeerlaan te Amsterdam en vroeg een pakje Chief Whip. Dat was het merk van de tinnetjes van mijn vader. Ik wist dat er pakjes van 10 stuks te krijgen waren en vroeg dus zo'n halve dosis, mijn zakgeld was gering. De dame achter de toonbank aarzelde. 'Welk merk?' vroeg ze. 'Chief Whip', herhaalde ik in mijn beste Engels. En nu verstond ze het.

'O, je bedoelt Sie Wie'. Ik kreeg mijn pakje van 10 stuks en kon na stevig inhaleren concluderen dat mijn longen het weer prima deden.

Nipper 7

Roken (2)

Ik kwam in 1956 op een accountantskantoor te werken, 17 jaar oud. Iedereen rookte en het was de gewoonte anderen een sigaret aan te bieden als je er zelf één opstak. Een rondje sigaret. Je rookte dus altijd in het tempo van de snelste. In 1958 begonnen geruchten de ronde te doen dat roken slecht was: je kon er op den duur kanker van krijgen en het was ook niet goed voor je conditie. Om dat te testen fietste ik dat jaar voor de tweede keer de afstand Amsterdam-Maastricht op mijn transparantrode Locomotief met 3 versnellingen. De eerste keer, toen ik nog nauwelijks rookte, deed ik er 11 uur over. De tweede keer ook. Wel moest ik nu ter hoogte van Utrecht overgeven. Maar het bewijs was geleverd: roken had géén invloed op je conditie en kanker, ach dat was nog zo ver weg..

Toch hadden de geruchten effect: op kantoor raakte het aanbieden van sigaretten aan elkaar in onbruik. Het was net alsof men dacht: mijn eigen gezondheid, allá, maar ik moet geen kankerstokjes aan anderen aanbieden.

Nipper 8

Roken (3)

Ik was van de lichte 1959 - 2 (april), want ik had onvoldoende acteertalent om onder de dienstplicht uit te komen. Kort voordat ik moest aantreden was ik gestopt met roken, wat wonderlijk gemakkelijk ging. Het kwam ook goed van pas: de paar dubbeltjes die je per dag als dienstplichtig soldaat verdiende lieten niet de aankoop van sigaretten toe en shag was me te min. Toen kwam de veldoefening waarbij we een nacht moesten doorbrengen in éénpersoonstentjes, terwijl het chronisch regende en je je natte laarzen vanwege de staat van alertheid aan moest houden. Er was maar één troost: in het rantsoen dat we kregen zat een blanco pakje sigaretten, met de complimenten van de koningin. Er was een plat en elastisch pakje lucifers bijgeleverd, de lucifers zo buigzaam dat je ze bij het afstrijken dichtbij de fosforkop vast moest houden. Je brandde dus eerst je eigen vingers voordat je de sigaret kon aansteken. Door dat pakje en mijn zelfmedelijden ben ik toen weer gaan roken. Shag, want dat was betaalbaar. Later heb ik wel eens gedacht: zou ik het leger of de koningin niet kunnen vervolgen wegens het in rookverleiding brengen van minderjarigen?

Nipper 9

Roken (4)

Door dik en dun zijn we in de jaren '70 gegaan, de sigaret was mijn beste kameraad. Hij gaf me rust als ik nerveus was, hij schopte me vooruit als ik duf was. In sombere tijd gaf hij troost, in gelukkige tijden verhoogde hij het genot. Als de telefoon ging liep ik niet naar het toestel, maar altijd eerst naar mijn pakje shag. Rollen kon ik met één hand, maar er waren in die tijd ook apparaten waarmee je shagjes kon rollen.

Dat roken kanker verwekte was inmiddels bijna zeker, maar een echt wetenschappelijk bewijs was er nog niet. De tabaksindustrie introduceerde voor de angsthazen alvast de filtersigaret en de lichte tabak. Bijna 100% gezond! Goed beschouwd waren die het proberen waard en er was dus eigenlijk geen reden om te stoppen.

Wat hielp bij die besluitvorming was de anti-rook-beweging, geleid door dokter Meinsma. Een akelig serieuze man die er uit zag als een Zuid-Afrikaanse blanke politieman uit de Apartheidsperiode. Met van dat kortgeknipte haar en glad uitgeschoren nek. En dat in de jaren '70! Niemand had trek om te doen wat hij commandeerde.

Om het publiek te helpen bij het Gezond Roken begon de Consumentenbond merken te testen op teer en nicotinegehalte. Er waren speciale apparaten ontwikkeld die niets anders deden dan de hele dag sigaretten en shagjes roken. Wanneer de laatste test plaats vond weet ik niet meer, maar bij die gelegenheid bleek het merk American Star Shag de minste hoeveelheid teer te bevatten. En toch een aardige hoeveelheid nicotine. Dat merk heb ik gerookt tot ik in 2001 stopte met Gevaarlijk Leven.

Heerlijk!

Nipper 10

Lang geleden, ik denk in het begin van de jaren '70 zag ik een Brandpunt-uitzending over doodgaan. Een gedurfd onderwerp in die tijd. Er kwam o.a. een frater aan het woord, die kanker had en binnen afzienbare tijd zou overlijden.

Bang was hij niet, want hij hoopte in de hemel te komen, en verwachtte dat ook wel. Eén ding vond hij erg jammer: dat hij niet zou zien hoe het verhaal afliep van een TV-serie die hij volgde. Ik was geschokt: nooit had iemand het directe gevolg van doodgaan zo roerend getypeerd.

Welke serie het was? Onedin Line staat mij vaag bij.

Nipper 11

In mijn achterhoofd zit de slagzin ‘Laat niet tot dank voor het aangenaam verpozen, de eigenaar van het bos de schillen en de dozen’. Een campagne tegen slonzige wandelaars en picknickers. Googelend zie ik dat het een heel oude campagne van de ANWB was. Hier een affiche uit 1939!

Google ‘*Laat niet tot dank*’, druk op afbeeldingen en er verschijnen verschillende affiches. Die uit 1939 toont twee niet geringe bomen met op de voorgrond een achtergelaten picknick-rommeltje terwijl op een pad in de verte een gezinnetje wegwandelt. Maar ook de andere varianten zijn fraai.

Nipper 12

Mijn overleden moeder zingt in mij verder en dat is een rare ervaring.

Ik breek af en toe uit in schlagerteksten uit de jaren '30 en hoor mezelf dan met verve zingen:

‘Als je pas getrouwd ben krijg je koekjes bij de thee - lever op je brood - kinderen op je schoot.’

Ook deze wil me wel eens ontschieten: ‘Twee ogen zo blauw - één van mijn buurman en één van mijn vrouw - twee ogen zo blauw.’

Ik ben er een lijstje van gaan aanleggen, het zijn er nu veertien.

De laatste die kwam bovendrijven:

‘O, was ik maar dood,

Die ik liefheb die krijg ik toch nooit,

O, wat een verdriet,

Die ik liefheb die krijg ik toch niet’

Het komt door dat gezamenlijk afwassen dat vroeger gebeurde en waarbij mijn moeder graag zong.

Ergens in mijn hersenpan is daar een liederenbestandje van ontstaan.

Zo snel mogelijk na mijn eigen huwelijk heb ik gezorgd voor een afwasmachine. Je moet je kinderen beschermen!

Nipper 13

‘Uw borden op de afruimband, geeft netheid aan de volgende klant’ viel in de jaren '70 te lezen in het restaurant van Maxis, de eerste grote hypermarkt die buiten de traditionele winkelcentra geplaatst was op een groot terrein bij Muiden.

Nipper 14

In mijn hoofd zit het gezegde ‘Dom, dommer, tenor’.

Ik hoor of lees het nooit meer. Toch zijn er vermoedelijk nog tenoren genoeg op wie het van toepassing kan zijn. Vreemd.

Nipper 15

In de jaren '60 introduceerde psycholoog Bert de Vries het begrip 'achterwaartse drempelvrees'. De term beschreef het vooral bij mannen voorkomende verschijnsel dat zij, eenmaal een winkel bezoekend, niet durven te vertrekken zonder iets te kopen. Sommige psychologische begrippen hebben 'face validity', d.w.z. je herkent ze meteen als waar. Dat gold wat mij betreft voor 'achterwaartse drempelvrees'. Terwijl vrouwen een winkel binnenstappen, de verkoper eindeloos bezig houden en dan toch kunnen vertrekken met een 'Ik moet er nog eens over nadenken', hebben veel mannen een schuldgevoel als zij de winkel verlaten zonder iets gevonden te hebben dat zij willen kopen. Die verkoper/ster moet er toch van leven? Het is bij veel mannen zo'n ingebakken probleem dat zij uiteindelijk pas een winkel binnengaan als zij - bijvoorbeeld via de etalage - zeker weten dat er een aankoop kan plaatsvinden. Bert de Vries had een geniale ingeving bij het bedenken van dit begrip. Vreemd dat het bij Google niets oplevert.

Nipper 16

Toen het ging om een moeilijke klus, eigenlijk onbegonnen werk, zei Hans Faverey in 1963 tegen mij: 'Dat is tranen persen uit ijzervijlsel'. Hij was destijds nog marktonderzoeker en nog ongepubliceerd dichter, ik was zijn assistent op het marktonderzoekbureau NIMM. Ik vond het een mooie uitspraak, maar Hans heeft 'm nooit opgeschreven en nu hij al enkele decennia dood is en al zijn nagelaten gedichten zijn gepubliceerd zie ik het er ook niet meer van komen. Vandaar dat ik er een nipper van maak. Hij sprak zelf overigens zijn naam uit als Faverie en niet als Faverei, zoals ik een poeem-deskundige hem onlangs hoorde noemen.

Nipper 17

Toen ik in april 1959 in dienst moest en in Ossendrecht 's avonds met 30 anderen in het donker op een slaapzaal lag, hoorde ik een stem die zei: ‘Wat is het verschil tussen een dood vogeltje?’

Niemand wist het. Toen zei de stem: ‘Het linkerpootje is even lang.’

Deze grap hoor ik nooit meer.

Nipper 18

Hij was er van de ene dag op de andere: Jaap Fischer, student in Leiden en zanger van tragikomische liedjes. Zijn plaatjes werden stukgedraaid op de huurkamers waar - Ikea bestond nog niet - sfeer werd gemaakt met visnetten en Chiantiflessen-met-druipkaars-erin.

En even plotseling was hij weer verdwenen. Zelfmoord gepleegd was het gerucht. Logisch na al die zwartgallige balladen. Zoals 'Het ei'. (Google: *youtube Jaap Fischer* en u vindt er alles.)

Generaties groeiden op, decennia gingen voorbij. En toen kwam Joop Visser in beeld. Een arwanend ogende eenzelvige man die af en toe optrad en zijn platen in eigen beheer uitbracht.

Meer ontspannen oogt hij in latere jaren als hij een duo vormt met Jessica van Noort. Kijk op www.joopvisser.nl voor hun liederen. Op 6 juni 2013 traden ze voor het laatst in het openbaar op. Ze zijn nog wel in te huren voor feesten en partijen. Visser studeerde Arabisch voordat hij uit het zicht verdween en in het buitenland voor de VN ging werken.

Niks zelfmoord.

Nipper 19

Vroeger plachten mannen hun echtgenote (vooral in toespraken en op papier) aan te duiden als 'mijn betere ik'.

Nipper 20

‘Chaussures’ stond tot voor kort op een winkel in de Beethovenstraat in Amsterdam.

Elke keer als we er langsreden zei ik tegen mijn vrouw: ‘Zou iemand nog weten wat dat betekent?’ Sinds kort staat er gewoon: schoenen. De omzet ging vermoedelijk te veel omlaag.

En zou iemand nog weten waar svp vroeger voor stond? Volgens Google betekent het nu synoviitis villonodularis pigmentosa, las ik. Dat is andere koek dan s'il vous plait. Maar misschien betekent het toch hetzelfde? Ik heb nooit Latijn gehad, wel meer Frans dan mij lief was.

Nipper 21

‘Beurzen open - dijken dicht’, was de slagzin van de inzamelactie die Johan Bodegraven na de februari-ramp in 1953 voor de radio hield. Mensen hadden in die tijd nog een beurs! En daarin werd getast!

Nipper 22

Vroeger, lang voor de tijd van TV en ander modern vermaak, bestond er verveling.

Dat was het gevoel dat je kreeg als je iets wilde doen, bij voorkeur iets leuks, maar er domweg niets te vinden was om te doen. Verveling ontstond vooral als je alleen was.

De ergste verveling die ik me kan herinneren was toen ik in 1954 zes weken op bed lag met een dubbele longontsteking (het was vóór de antibiotica-tijd).

Er was één radio in huis - die apparaten kostten toen nog een maandsalaris - en dat werd overdag bij mijn bed gezet. Zo kon ik de verveling bestrijden, was het idee.

Maar er was maar één programma per dag dat ik met enig plezier beluisterde: de Arbeidsvitaminen, van 10.00 uur tot 11.00 uur, waarin verzoekplaatjes werden gedraaid voor de arbeiders in de fabrieken. Met altijd het duet uit de Parelvisser van Bizet als hoogtepunt. In gedachten zag ik de arbeiders hun gereedschap neerleggen en uit volle borst meezingen:

Oui, c'est elle!
C'est la deesse
plus charmante et plus belle!¹⁾

De rest van de tijd werd gevuld met programma's als Moeders Wil is Wet of het kookprogramma De Groenteman, of een naaicursus of Hoe hoort het eigenlijk. Programma's voor de huisvrouw, die ze kon beluisteren tijdens het afstoffen of breien. Voor mij bood het geen afleiding en de dagen duurden weken.

Niemand heeft het tijdperk van de verveling beter beschreven dan Gerard Kornelis van het Reve in *De Avonden*.

Pas in de jaren '60, na de introductie van meerdere televisienetten verdween de verveling, eerst geleidelijk maar uiteindelijk definitief. Alleen gegijzelden lukt het nog, geblinddoekt vastgebonden aan een beddenstijl. En hoe erg ze dat vonden kun je zien als ze bevrijd zijn en de pers te woord staan.

Eindnoten:

- 1) Wie twijfelt aan de mogelijkheid dat arbeiders dit zouden kunnen doen kan ik wijzen op het duet dat André Hazes (ex-fabrieksarbeider) zong met Marco Bakker. Te vinden op youtube en tot mijn verbazing bleek Hazes een best aardige tenor te zijn.
Google: *Youtube Parelvisiers Hazes*

Nipper 23

Er is een tijd geweest dat er geen afstandsbediening bij je televisie-toestel geleverd werd. Er zaten drukknoppen op en als je van zender wilde veranderen (er waren er twee, later drie) stond je op en drukte een andere knop in.

Sommigen die te lui waren om op te staan deden het met een lange stok.

Dat moet iemand op een gedachte gebracht hebben.

Vandaar de uitvinding van de afstandsbediening.

We zijn ze nu zo gewend dat we denken dat ze altijd bestaan hebben.

Maar dat is dus niet zo.

Nipper 24

(N.a.v. Mazelenepidemie in de Bijbelbelt).

Mazelen hoorde erbij, in de goede oude tijd.

Dat moest je in je vroege jeugd gehad hebben, was de algemene overtuiging.

Als een kind in de buurt mazelen kreeg brachten andere moeders dus ijlings hun kinderen langs om het over te nemen.

‘Dan heb je het maar gehad’.

Het jeukte enorm, maar het was goddank na een week voorbij.

Heel vreemd was de bof, wat ook elk kind moest hebben gehad op weg naar de volwassenheid.

Je gezicht werd dan ineens aan één kant heel dik.

Pijn deed het niet, maar je begaf je toch liever niet onder de mensen.

Totdat na enige tijd je hoofd er weer normaal uitzag.

Kinkhoest vond ik het ergst. Met grote uithalen hoestte je je longen uit je lijf en geregeld kwam je in ademnood omdat het hoesten langer duurde dan de adem die je in je longen had.

Je was echt bang dat je ging stikken.

Gelukkig heb ik dat nu allemaal achter de rug.

Nipper 25

‘I was a seven stone weakling’ stond groot in de advertenties waarmee Charles Atlas in de jaren vijftig in de bladen *De Lach en Cheerio* zijn bodybuilder-cursus aanpreeft. En hij liet zien wat hij geworden was: een overmatig gespierde man in een luipaard-zwembroek. Na het volgen van zijn schriftelijke lessen kon je telefoonboeken scheuren en een trein op eigen kracht voortduwen. Waarom iemand een telefoonboek zou willen scheuren begreep ik niet maar een trein kunnen voortduwen zou wel eens van pas kunnen komen. Ik bestelde de cursus. Helaas ging het net als met de fitness-apparaten die ik later wel eens probeerde: ik ben en blijf een slappeling.

(Wie het wil proberen, Atlas' firma bestaat nog: <http://www.charlesatlas.com/>)

Nipper 26

‘Ja, die zit knijp’, zei mijn vader vroeger als het ging om iemand die gevangen gezet was. Het was de destijds (jaren vijftig en eerder) geldende uitdrukking voor in de gevangenis zitten. Ik hoor het nooit meer.

Nipper 27

's Avonds als de kinderbedtijd in Nederlands-Indië naderde nam mijn moeder de flitspuit en pompte antimuskietennevel in alle hoeken van de slaapkamers. Na een paar maanden kwam er een beter middel, de DDT-bom, mijn favoriet. De bom zag eruit als een grote handgranaat. Als mijn moeder de veiligheidspin had verwijderd, hoorde je het sissende geluid van ontsnappende damp en de kamer vulde zich met aromatische rooksierten die ik met volle teugen opsnoof, de weldadige zoetige geur van DDT was het toetje van de dag. 'Nu de slaapkamer een kwartier goed dichthouden,' zei mijn moeder, 'anders ontsnappen die beestjes.' Snel nam ik nog een ferme teug voordat we de muskieten alleen lieten om te sterven. Soms hingen restanten van de heerlijke geur er nog als ik naar bed moest. Later bleek dat DDT kankerverwekkend was, maar ik kan het nog steeds maar moeilijk geloven.

Nipper 28

Vroeger leerden we dat de uitdrukking luidde ‘iets in de melk te brokken hebben’ en dat ‘brokkelen’ volstrekt niet acceptabel was. Ook al begrepen we dat woord beter. En nu staat er gewoon ‘brokkelen’ in het spreekwoordenboek. Eigenlijk vind ik dat wel prima. Toch blijft het me dwars zitten elke keer als ik het hoor: de Tweede Kamer had weer weinig in de melk te brokkelen....

Nipper 29

‘Als patholoog-anatoom zijnde heb ik natuurlijk een voorkeur voor de plofkip.’ Hoe vaak hoor je dat tegenwoordig niet zeggen! Wij leerden vroeger dat dat slecht Nederlands was. Want het is dubbelop. Je kunt zeggen ‘Als patholoog-anatoom heb ik natuurlijk een voorkeur voor de plofkip’. Of ‘Patholoog-anatoom zijnde heb ik natuurlijk een voorkeur voor de plofkip.’ Nooit die twee varianten combineren, want dat heette ‘een witte schimmel’, of in onderwijstaal een contaminatie. Elke keer als iemand het toch doet heb ik de neiging hem of haar te corrigeren. Maar doe dat natuurlijk netheidshalve niet. Eigenlijk heb ik alleen maar last van het leren van correct Nederlands. Maar goed dat dat niet meer gebeurt.

Nipper 30

‘Kannst du pfeifen, Johanna’ zag ik tot mijn verrassing op Youtube staan als één van de songs van de Comedian Harmonists, in de jaren '30 een wereldberoemde close harmony groep.. Pfeifen? Gelukkig is er Google Vertaal, het betekent fluiten. Laten we het daar maar op houden. Ik zag deze titel omdat ik op zoek was naar hun grootste hit, die ik meermalen per jaar beluister. Google: *Comedian Harmonists in einem kühlen grunde* en u komt er vanzelf.

Droeviger melodie (notabene van iemand die Glück heet) ken ik niet. De tekst is van Joseph von Eichendorff (geschreven in 1807 of 1808), de melodie dateert uit 1814.

1

In einem kühlen Grunde
da geht ein Mühlrad;
Mein' Liebste ist verschwunden,
Die dort gewohnet hat.

en na 3 steeds somberder coupletten over de verloren
geliefde eindigt het lied met:

5

Hör ich das Mühlrad gehen,
Ich weiß nicht, was ich will,
Ich möcht am liebsten sterben,
Da wär's auf einmal still.

In 1934 werd het repertoire van de Comedian Harmonists als ‘entartet’ bestempeld en de drie joodse leden van de groep vluchtten naar de USA. De hoge tenor Ari Leschnikoff, was Bulgaar en werd lang na de oorlog in Sofia teruggevonden, totaal verarmd en als arbeider werkzaam.

Nipper 31

‘Vet geloerd’ riepen we 65 jaar geleden honend als iemand de klos dan wel pineut was. Het is een uitdrukking die nu in *Onze Taal* geïnteresseerd genoteerd wordt als historisch taal-erfgoed uit Indië. Wij riepen het gewoon naar elkaar, wisten wij veel...

Nipper 32

In het voormalige Nederlandsch-Indië (dus voor de oorlog, daarna verdween de ch) riep bezoek bij de betreden van de voorgalerij: Spada!

Pas onlangs hoorde ik dat het een verbastering is van 'Is Pa daar?' (want bezoek kwam natuurlijk meestal voor de vader des huizes).

Nipper 33

Jaren geleden besloot de BBC een documentaire te maken over Nederland. Behalve Volendam en other places of interest kwam ook het Hollandse landschap ter sprake. En toen sprak de commentator enkele woorden die ik nooit vergat. Best een aardig landschap vond hij. Maar: 'It lacks drama'. Zelden werd de spijker zo precies op de kop geslagen.

Nipper 34

De Pindachinees.

Tegenover het Tuschinski-theater, maar ook op het Damrak (en elders in het land) was een Cineac-bioscoop, waar de hele dag door het Polygoon-journaal werd gedraaid, afgewisseld met belegen tekenfilmpjes. Als je even uit de kou wilde of je verveelde kon je daar voor een habbekrats de tijd doden. In mijn herinnering had hij in de jaren vijftig nog een vaste plek in de hal van Cineac Damrak: een Pindachinees van de vooroorlogse 1.50 meter generatie die - met veel lotgenoten - als zeeman in de jaren dertig werkloos geraakt was en nu als ZZP-er pindakoekjes verkocht. Uit een op zijn buik gedragen rechthoekige doos. De koekjes werden grif afgenomen want wie kende destijds niet het lied Pinda-pinda-lekka-lekka van Willy Derby? Maar ik zag dat mijn zoon bevreemd opkeek toen het lied mij onlangs luidkeels ontviel. Vandaar dit stukje.

Voor afbeeldingen Google: *Pindachinees*.

Voor het lied van Derby Google: *Willy Derby Pinda pinda lekka lekka*.

Nipper 35

Gerrit van der Valk, de oude baas van de hotel-keten, had moeite met lezen, vertelde hij lang, lang geleden aan Cisca Dresselhuys in een Meetlat-interview. Als hij iets las, wilde hij dat het ook informatie gaf. En sommige zinnen leverden hem dan grote problemen op. Neem de zin ‘Het paard staat in de wei’.

‘Dat het paard in de wei staat, is geen informatie’, oordeelde Gerrit, ‘paarden staan altijd in de wei. Het zou pas informatie zijn als de zin luidde: “Het paard staat op het kerkhof.” Of wáár dan ook. Maar niet in de wei, want daar staat hij altijd. Je zou dus net zo goed kunnen zeggen: “Het paard staat.” Maar ook dat voegt niets toe, want een paard staat altijd. “Het paard ligt”, dat is informatie, “het paard staat” is dat niet. Je zou dus kunnen volstaan met “Het paard”. Maar wat wil je daar nou mee zeggen? “Het paard”, dat zegt toch niks? Dus zo'n zin is eigenlijk overbodig.’

Dankzij dit getob deed Gerrit van der Valk altijd heel lang over zijn ochtendkrant.

Naschrift: Cisca Dresselhuys liet me weten dat mijn weergave van het Meetlat-interview nogal afweek van haar stuk in Opzij, maar dat ze het wel een mooie variant vond.

Nipper 36

Je zat in de jaren vijftig met je oor tegen de radio als in de pauze cabaretier en sneldichter Jan de Cler een verslag van de eerste helft zong, waarbij elk couplet eindigde met: ‘Hup, Holland, hup - Laat de leeuw niet in zijn hempie staan - hup, Holland, hup - trek het beessie voetbalschoenen aan!’ Dan begon de tweede helft, meestal met een achterstand. En met verlies eindigde bijna altijd ook de wedstrijd. Het Nederlands elftal bakte er niet veel van, in die tijd.

Wat wil je, met een middenvelder die Jan Klaassens heette en het vooral van zijn ijver moet hebben?

Een doodenkele keer wonnen we van een land als Noorwegen, een groot maar leeg en onherbergzaam land, waar voetballers dagen moesten reizen om met elkaar te kunnen oefenen. Ja, dan waren wij toch wel in het voordeel met ons kleine gladgestreken landje, wist iedereen in zijn hart. Maar zo'n overwinning hield de moed erin. Nederland- België en België-Nederland waren het hoogtepunt van het voetbaljaar. Nederland verloor meestal van de Rode Duivels met hun Zuidelijk Temperament en bijbehorende geniepigheden, maar we wonnen toch ook wel eens. Wij waren gemiddeld wat groter van stuk en eerlijk is eerlijk, er waren ook meer Hollanders om uit te kiezen dan Belgen in België. Ondanks die paar lichtpuntjes had al met al iedereen het gevoel: het Nederlandse voetbal, dat wordt nooit wat. Je luisterde naar radioverslaggever Leo Pagano eigenlijk alleen omdat je nu eenmaal Hollander was en je ploeg moest steunen. Pas toen er televisie kwam begon het geleidelijk wat beter te gaan. Misschien omdat de voetballers beseften: iedereen kan me zien, niet alleen de fans op de tribune..

Nipper 37

Rekenen (1).

Na het eind-examen HBS-A wilde ik bij de marine, dat leek me de kortste weg terug naar de tropen.

Indonesië was verloren, maar we hadden nog de Antillen en Suriname.

Maar er waren er meer die bij de marine wilden en ik viel af. En toen wist ik het even niet.

‘Straks zijn alle banen weg’ riep mijn moeder in paniek.

Ze was opgegroeid in de crisisjaren dertig en mijn vader was werkloos geweest.

Nu was het 1956, banen in overvloed.

Maar maak dat je moeder eens wijs.

Ik sloeg de krant open en keek naar de vacature-advertenties. De accountantskantoren waren in de meerderheid en om van het gezeur af te zijn meldde ik me aan en werd meteen in dienst genomen als assistent-accountant bij Klijnveld Kraayenhof & Co.

Voor 150 gulden per maand bruto, de zaterdagmiddagen en zondagen vrij.

Als derde assistent moest ik bedragen van bedrijfsinkomsten en -uitgaven optellen en kijken of het door mij bereikte totaal klopte met wat er al door de boekhouding als totaal onder gezet was.

Het totaal klopte natuurlijk altijd. En dan zette ik bij dat getal een v-tekentje met een speciaal magenta-potlood dat uitsluitend voor dit accountantskantoor gemaakt werd.

Eén keer klopte mijn totaal niet met dat van de boekhouding. Bij een verzekeringsmaatschappij kreeg ik een dik pak papier met daarop alle bedragen van de daar ondergebracht levensverzekeringen.

Een Hollerith-machine (voorganger van de computer) had de lijst geproduceerd en helemaal onderaan het dikke pak stond

het totaal: enkele tientallen miljoenen en nog wat guldens. Een week lang telde ik en telde ik. Uit het hoofd, natuurlijk, rekenmachines waren duur en de zak-japanner kwam pas 20 jaar later.

Toen ik eindelijk op de laatste pagina kwam vergeleek ik mijn totaal met dat van de Hollerith-teller.

Er zat een stevig bedrag tussen. Heel veel geld, eigenlijk. Nog een keer tellen? Of aannemen dat Hollerith wel gelijk zou hebben?

Even aarzelde ik. Toen nam ik het magenta potlood en terwijl het hart in mijn keel klopte zette ik een ferm v-teken bij het totaal.

Nipper 38

Rekenen (2)

Na twee jaar bij het accountantskantoor Klijnveld, Kraayenhof en Co (nu: KPMG) kon ik van getallenreeksen twee cijfers tegelijk optellen. Alsof er cijfer-radertjes in mijn hoofd zaten. Eigenlijk was ik een telmachine geworden. Het had het voordeel dat ik al tellend aan allerlei andere zaken kon denken. En dat ook deed.

Gelukkig mocht ik na ruim twee jaar weg, in militaire dienst, lichte 1959-2 (april).

En daar werd ik soldaat hulp-foerier.

De foerier zelf, een sergeant, deed niets, de hulp werd geacht de foerierstaak te vervullen: zorgen voor de voorraad en het uitreiken van militaire kleding.

De sergeant had de hele dag een hand in zijn broekzak en telde eindeloos zijn teelballen na.

Maar hij keek wel altijd streng toe als ik de kleding telde die ter verdeling onder de dienstplichtigen binnenkwam: onderbroeken, onderhemden, sokken, overhemden.

Om kameraden te kunnen helpen die kleding kwijt waren, had ik een minder strikte voorraad-controle nodig.

Wat te doen? Ik had in die tijd de overtuiging dat ik alles en iedereen te slim af kon zijn. Ik was pas 19. En soms lukte het ook.

Op een dag verbaasde ik de toekomstige foerier door hardop een stapeltje onderbroeken te tellen: 'Eén, zes, vier, negen, zeven, drie, vijf, twee, acht, tien, elf. Elf stuks, sergeant!' 'Hoezo?'

'Elf, ik heb ze geteld.'

Dankzij het machinetje in mijn hoofd kon ik al tellend elk cijfer dat ik noemde afvinken.

Ik wist dus welke ik nog niet had gehad en wanneer het tijd

werd om naar het totaal over te steken.

De foerier besloot zelf het stapeltje kleding ter hand te nemen en telde het na.

‘Elf.’

‘Zei ik toch, sergeant?’

Na een half dozijn hinkstap-tellingen van mijn kant en hertellingen door hem liet hij mij voortaan mijn gang gaan zonder op mijn vingers te kijken. Hij werd knettergek van mij, hoorde ik hem tegen een collega zeggen. Ik kon met de voorraad mijn gang gaan. Binnen zekere grenzen natuurlijk. In een hoek van de voorraadkamer had ik een lange ketting gehangen van aan elkaar geregen paperclips. Zoveel days nog. Elke dag haalde ik er één af. Op een mooie dag in oktober 1960 de laatste. De sergeant-foerier keek me opgelucht na.

Nipper 39

Rekenen (3, slot)

Het zal in 1970 geweest zijn dat hij afgeleverd werd: de eerste volwaardige computer van het markt- en opinieonderzoekbureau Inter/View dat ik enkele jaren daarvoor met drie anderen had opgericht. Voordien behielpen we ons met een sorter, een apparaat dat gaatjes in ponskaarten kon tellen en het resultaat in een venstertje toonde.

Deze computer kon niet alleen enquête-resultaten tellen, maar ze ook omzetten in percentages en het totaal eronder zetten! En het kon ook die tabellen printen!

Weg met de rekenlineaal, weg met de handgeschreven tabellen die overgetikt moesten worden.

Het apparaat was met al zijn onderdelen 4 meter lang, kwam tot borsthoogte en woog 5 ton. Het stond in een stofvrije en airconditioned ruimte en mocht alleen door experts benaderd en aangeraakt worden. Uit de verte zag je lampjes branden en grote schijven draaien. De toekomst kon beginnen. Deze digitale olifant had een bijbehorend geheugen. Liefst 8 kilobyte (kb)!

Nipper 40

Henri Knap heette hij, of voluit H.A.A.R. Knap (1911-1985). In de meest succesvolle periode van Het Parool (jaren '50 tot '70) schreef hij de rubriek Amsterdams Dagboek, waarin hij lof uitdeelde aan Amsterdammers die iets Goeds hadden gedaan en de roe zwaaide naar slechterikken. Wie extra zijn best had gedaan kreeg van Knap een oorkonde van de orde van het Iepenloof met Rupsen.

Ik zou Henri Knap allang vergeten zijn als hij niet ooit in zijn rubriek een manier had beschreven om vliegbeestjes die per ongeluk je huis binnen komen en de weg terug niet weten op een humane en eervolle manier weer in de natuur los te laten. Het ging als volgt: je wacht tot het insect op een glad oppervlak is neergestreken en je nadert het dan gewapend met een groot bierglas. Afhankelijk van de vluchtsnelheid laat je dat glas dan voorzichtig of juist met een rotklap neerdalen op de rustplaats van het beestje. Ziezo, die kan geen kant meer uit! Maar dan volgt het heikele deel: hoe krijg je Gods creatie zonder schade en schande weer de natuur in? Daartoe neem je een stevig stuk papier (enveloppen voldoen prima) en je schuift dat voorzichtig tussen de onderkant van het bierglas en het gladde oppervlak waar het beestje zich bevindt. Vervolgens dient dat papier als deksel op het glas dat je - met levende inhoud - naar de dichtstbijzijnde uitgang brengt. Papier er af, even goed wapperen met het glas en opgelucht vertrekt het gevangen diertje. Dankzij deze tip van Henri Knap heb ik in de sindsdien verstreken pakweg 40 tot 50 jaar duizenden vliegen, muggen, bijen, wespen, vlinders weer in de natuur uitgezet. Het enige vervelende is: ze komen elk jaar weer terug.

Nipper 41

Soms is een deel van de kennis die ik zou willen bewaren al reddeloos verloren, moet ik toegeven.

Bijvoorbeeld de titel van de mooiste Engelse TV-film die ik ooit zag. Het verhaal weet ik globaal nog wel: het ging over een oude Engelse professor met zo'n vlinderdas en diepe groeven in het hoofd. Een bejaarde vrijgezel, vermoedelijk met weinig of zelfs geen seksueel verleden.

Op een dag in de trein onderweg naar huis ontmoet hij een darts-groupie in paarse punk-kleren en met een ringetje in haar neus. Ze zit tegenover hem, spreekt hem aan en ze raken aan de praat. Tot zijn verrassing trekt ze zich zijn eenzame lot aan (niet dat hij daar over sprak), vergezelt hem en wordt een tijdlang zijn geliefde.

De professor leeft helemaal op, gaat met haar mee naar darts-evenementen, wordt met de dag jonger.

Tot ze op een dag vertrokken is, met een kort vaarwel-briefje: ik moet verder... Ze was een darts-groupie en de professor wist wat dat betekende: jezelf aanbieden aan een nieuwe kampioen.

Het mooie van de film vond ik dat dan de professor niet van verdriet in elkaar stort, zoals je als kijker verwacht, maar het filosofisch beschouwt: nooit had hij op zijn leeftijd deze liefde nog mogen verwachten. Dus niet klagen maar met tevredenheid de toekomst in. Het was een kleine, slechts één uur durende, maar mooie en tedere film. Ik hoop dat ooit de titel nog bij me boven komt drijven

Naschrift: Dankzij Annemiek Bergmans weet ik nu dat het boek *Cupid's Darts* heette, geschreven door David Nobbs. En de gelijkname film *Cupid's Darts* (1981) was een TV-episode in de serie *Plays for pleasure*.

Nipper 42

Hugo Brandt Corstius speelde bij mijn weten nooit in een film. Dat hoefde ook niet, er was een acteur die dat voor hem deed: Alastair Sim (zie Google afbeeldingen). Een goede karakteracteur, die B.C. levensecht kon neerzetten. Toen Sim in 1976 overleed schreef B.C. dan ook een stukje over hem. Overigens zonder te vermelden dat ze sprekend op elkaar leken.

Naschrift:

Google voor een portret van Sim <http://www.alastairsim.net>

U heeft dan meteen een portret van de jonge Brandt Corstius

Nipper 43

In oktober 1988 stonden mijn vrouw en ik op de 107e verdieping van het World Trade Center en keken naar de andere toren en de (lagere) wolkenkrabbers er naast.

Kantoorgebouwen allemaal. Het was een uur of zes en al vrij donker. Overal deed men de lichten aan en in het donker leek het alsof al die verlichte verdiepingen zomaar in de lucht zweefden. Je zag in de kantoor-Zeppelins mensen heen en weer lopen met mappen en tassen, druk aan het werk. Ze hadden geen idee dat wij ze konden zien en dat ze eigenlijk heel hoog in de lucht zweefden. Pas dertien jaar later werd duidelijk hoe gevaarlijk dat eigenlijk was.

Nipper 44

Jef Last (1898-1972) was een bevlogen schrijver en als Spanje-strijder een voorbeeld van idealistisch handelen zonder toekomst. Maar wat niemand meer weet: hij kon zijn oren bewegen! Tijdens een interview op de tv kwam het ter sprake en hij liet het trots zien: kijk, ik kan mijn oren bewegen. Nut heeft deze vaardigheid niet, maar ik kon me zijn trots voorstellen. Ik kan het namelijk ook.

Nipper 45

Dertig jaar geleden, ca 1980, beluisterde ik 's nachts een radioprogramma van Joop van Tijn over ongelukkige liefdes. Johannes van Dam, homosexueel, vertelde over een verloren liefde en deed dat met zo'n overtuigende treurigheid dat dat radio-moment me altijd is bijgebleven. Op 11 mei 2014 deed ik mee aan het Indomania-festijn in Amsterdam, gewijd aan Indisch eten, en ontmoette daar Van Dam voor het eerst (en laatst). Ik zat met hem in een forum en na afloop praatten we nog wat. Ik vertelde hem dat paru (gebakken long) mijn lievelingsgerecht is, vooral vanwege de sponzige substantie. Dat bracht hem op een verhaal over het vreemdste gerecht dat hij ooit gemaakt had: gevulde (varkens?)-vagina. Het verhaal over de bereiding van dit bijzondere voedsel rondde hij af met de one-liner: 'Dat is de enige vagina die ik ooit gevuld heb!'

Nipper 46

‘Ik sta op wacht’ was in 1957 een tophit van gelegenheidszanger Joop de Knecht (1931-1998). Je hoort het niet vaak meer en dat is jammer want bij mijn weten was zijn hit de enige die ooit door de luisterende bevolking voorzien werd van een aanvullende tekst. Elke strofe werd voltooid met:

‘zonder hemd zonder broek’, en de behoefte daaraan werd geschapen door het ritme van de melodie, waarbij je direct voelde: hier ontbreekt een stukje tekst.

Luister zelf en Google: *youtube ik sta op wacht*.

Wie ooit de aanvulling ‘zonder hemd zonder broek’ bedacht is onbekend gebleven, maar ook zonder twitter of facebook zong het zich rond en na korte tijd maakte iedereen die de hit hoorde er van:

Ik sta op wacht (zonder hemd, zonder broek)
 En denk aan jou (zonder hemd, zonder broek)
 Je schreef me af (zonder hemd, zonder broek)
 Bleef mij niet trouw (zonder hemd, zonder broek)

Waarna het diep ontroerende (en door de meezingers dan ook ongemoeid gelaten) refrein volgde:

Ook een soldatenhart
 Is niet van steen
 Waarom schreef jij die brief
 En liet mij zo alleen

Nipper 47

In september 1974 opende Ruud Krol (de Nederlandse Franz Beckenbauer) een snackbar in de Reguliersbreestraat te Amsterdam.

Voordien begonnen voetballers na hun carrière altijd een tabakswinkel, dit was een stapje hoger.

In een reportage op de televisie zag ik Ruus Krol de Reguliersbreestraat inlopen, op weg naar zijn horeca-onderneming. De verslaggever die meeliep stelde hem hoopvol de toen in de journalistiek nog geheel nieuwe vraag: wat gaat er nu in je om?

Je kon zien dat de vraag Krol verraste.

Hij moest nadenken. Ging er iets in hem om?

Na een lichte aarzeling zei hij: 'Ik hoop dat er wat klanten staan'.

Naschrift: voor een foto ga naar <http://www.anp-archieff.nl/> en vul in het zoekvenster in: *Ruud Krol snackbar*.

Nipper 48

Ik schreef een paar jaar geleden over mezelf in de hij-vorm in een boek: ‘Hij dacht nog geregeld aan die kleine keeper van de Braziliaanse club Botafogo die hij in de jaren '50 tijdens een voetbaltoernooi in het Olympisch stadion iets had zien doen dat onmogelijk leek. Er was een ver schot op doel en de keeper zweefde al door de lucht toen de bal nog even aangeraakt werd door een van zijn verdedigers. De bal was nu plotseling onderweg naar een plek boven en achter hem. Zwevend door de lucht knikte de keeper, lenig als een turner, zijn bovenlijf en reikte met één hand naar achteren om met achteloos gemak alsnog de bal op te vangen. Het was een unieke beweging, net zoals die van Ajax' Piet Keizer, in de jaren '70, toen hij met zijn hoofd een schijnbeweging maakte die de keeper de verkeerde hoek in stuurde, om vervolgens de bal in de andere hoek van het doel te koppen.’ Vandaag dacht ik: toch eens kijken of er iets klopt van die herinnering. En verdomd: ‘Op 19 juni 1955 trad Botafogo in het Olympisch Stadion in Amsterdam aan tegen het bondselftal, ter gelegenheid van de zogenaamde Olympische Dag.’ Dit schrijft Frank Grootemaat op Sportgeschiedenis.nl Botafogo won met 6-1.

Nu nog die kop-schijnbeweging van Piet Keizer traceren. Of heb ik die gewoon gedroomd?

Nipper 49

Op katholieke lagere scholen werd je lang geleden verteld dat elk mens zijn eigen engelbewaarder had. Een onzichtbare door Onzelveheer naar de aarde gezonden hemelbewoner die maar één taak had: zorgen dat de aan hem toegewezen mens niet in zeven sloten tegelijk liep.

In vijf of zes sloten lopen kon kennelijk nog wel, en dat zag je ook voortdurend om je heen gebeuren.

Ik vond het geen prettig idee dat er voortdurend zo'n onzichtbare, in vroomheid gehulde Engel achter me liep en me in de gaten hield. En dat iedereen die ik tegenkwam ook voorzien was van zo'n heimelijke metgezel. Een hele aarde vol mensen met daarachter een Engel, ik werd er een beetje paranoïde van. Goed dat ik als kind nog niet wist wat dat was, en er dus gewoon mee kon leven. Maar toen ik een jaar of 12 was verdween de Engelbewaarder ineens, alsof hij nooit bestaan had. Iemand, het kan de Paus geweest zijn, had hem kennelijk in de ban gedaan, hij verdween spoorloos. En zelfs Wikipedia kent hem niet meer. Tik ik daar 'Engelbewaarder' in dan krijg ik dit:

De Engelbewaarder kan verwijzen naar:

* *een voormalig RK jeugdtijdschrift*

* *een literair bulletin*

En een aardig café in Amsterdam, kan ik eraan toevoegen. Maar waar de term oorspronkelijk voor stond, weet vermoedelijk niemand meer. En ik moet zeggen: ik wou dat ik het ook niet meer wist.

Nipper 50

Voor de encyclopedie van op het nippertje geredde kennis: In 1980 draaide in de bioscopen de film *Stir Crazy*, geregisseerd door Sidney Poitier. Een wat flauwe komedie over twee mannen (Gene Wilder en Richard Pryor) die door allerlei misverstanden aangezien worden voor bankrovers en in de gevangenis belanden. Ze zitten in hun cel met hun breiende homofiele celgenoot als er ineens gezongen wordt. De camera zwenkt en we zien Grossberger, een zwaargebouwde massamoordenaar die in een eerdere scène het duo grote schrik aanjoeg. Hij zit alleen in zijn cel en zingt met een prachtige stem het lied 'Down in the Valley'. En de gevangenis valt stil, iedereen luistert. De scene duurt ruim 2 minuten en heeft niets met het verhaal te maken. Maar de combinatie van het bajeshoofd van Grossberger en de ontroerende klank van de stem die uit dat hoofd kwam is me altijd bijgebleven. Op Youtube is de hele scene te zien en te beluisteren. Google: *youtube grossberger down in the valley*.

Wie speelde Grossberger vroeg ik me onlangs af toen ik weer eens aan deze scene dacht. Het blijkt de geboren Nederlander Erland van Lidt de Jeude te zijn. Op jonge leeftijd met zijn ouders geëmigreerd en Amerikaan geworden. Hij was een bij de M.I.T. afgestudeerde computer-nerd, maar ook zwaargewicht worstelaar (lid van Het Amerikaanse Olympische worstelteam), acteur en operazanger. Zijn hart begaf het in 1987, hij was toen 34 jaar. Maar hij is niet onopgemerkt gebleven.

Nipper 51

Ik zing af en toe geheel spontaan en uit volle borst: Koekoek, koekoek, een man in een onderbroek..

Daar blijf ik steken. ik heb geen vervolg.

Mijn vrouw heeft uitgezocht waar ik deze vocale uitbarsting aan dank en voor zover zij kon nagaan luidt het geheel heel anders en wel als volgt: koekoek, koekoek, een vrouw in een mannenbroek -- wat raar, wat raar, een man in een directoire..

Het zou een verbastering zijn van de Koekoekswals, gezongen door de Zangeres zonder naam, maar dan met andere woorden.

De vraag is nu: heeft het zin deze kennis op het nippertje te redden? Ik neig naar nee. Er zijn grenzen.

Nipper 52

Gied Jaspars

We hadden eind jaren '60 een lage woonboot op de Jacob van Lennepkade in Amsterdam en op een dag tikte iemand tegen het kleine deurtje en kwam dubbelgevouwen het trapje af. Hij deed qua lengte en motoriek denken aan monsieur Hulot, maar hij was het niet. Hij droeg een bril.

‘Gied Jaspars’, zei hij en bleef daarna een half uur aan het woord.

Hij vertelde over zijn werk als televisie-producer bij de VPRO en toonde zich verheugd dat ik daarvan had gehoord. Ik vond dat vertederend. Hij produceerde en/of regisseerde Hoepla van Wim T. Schippers, de Goed Nieuwsshow van Sonja Barend en allerlei andere tv-programma's. Iedereen had van hem gehoord.

Hij had een idee, vertelde hij nu. Het kwam er op neer dat ik samen met Wim Noordhoek een televisieserie moest gaan schrijven met Johnny Kraaykamp in de hoofdrol. Dat konden we uitstekend, dat wist hij. Hij las *Propria Cures* en kende onze stijl van schrijven. Ik moest er alvast maar stevig over gaan nadenken en er met Wim over praten, dan kwam hij over enige tijd wel weer langs.

Na die eerste kennismaking kwam ik Jaspars nog wel eens tegen bij boekpresentaties of een omroepbijeenkomst, altijd in gloeiende haast en snel weer vertrekkend met wapperende jaspanden. Tijdens zijn eeuwige jacht naar een beter idee moet hem het plan van een serie met Johnny Kraaykamp zijn ontschoten. Ik heb hem er ook nooit aan herinnerd. Ergens moet ik nog een kladje hebben met wat ik destijds wel een humoristische Kraaykamp-scène vond. Ik vrees het moment waarop ik het ooit weer tegen kom.

Voor iemand met Jaspars energie werd de TV-wereld kennelijk al snel te belemmerend en niemand keek raar op

toen hij samen met regisseur Samuel Meijering een revolutionair opbergsysteem voor de gereedschappen van de thuishouder bleek te hebben ontworpen. En dat niet alleen, adrenaline briesend vertelde hij in een actualiteitenprogramma hoe hij en Samuel het idee tijdens harde, zeg maar gerust KEIHARDE onderhandelingen hadden verkocht aan een fabrikant. Voor een miljoen! De Rolykit, een oprolsysteem, werd inderdaad op de markt gebracht, en in 17 miljoen exemplaren verkocht. Ik heb er zelf ook nog één in de kelder liggen, het zou voor mij best een handig opbergmiddel geweest zijn als ik van systematiek en opbergen had gehouden.

Na dit succes ontwikkelde het duo een zwenkwieltje zonder dood punt. Het revolutionaire voordeel hiervan zie ik niet ééntweedrie, maar Jaspars had het me ongetwijfeld kunnen uitleggen. Meijering was het technisch brein, Jaspars de verkoper. Maar helaas bleek er al een octrooi te bestaan op het zwenkwiel.

Een hologrammen-galerie was zijn volgende project en als hij nu nog geleefd had zou Gied Jaspars de drijvende kracht geweest zijn achter bijvoorbeeld zoiets als een toeristisch project om virtueel rond de maan te vliegen.

Maar Jaspars werd ziek en wond daar op radio en TV geen doekjes om. Darmkanker had hij en dat het geen lolletje was om met een stoma te leven legde hij in detail uit aan iedereen die het wilde weten en velen die dat niet wilden. Maar hij was niet op zoek naar medeleven en nog minder naar medelijden. Zijn laatste bezigheid was het radio-TV programma van Natuurmonumenten, waarin hij verhalen vertelde over kleine dingen die hem in de natuur opvielen. Hij leek in die laatste tijd gelukkiger dan toen dynamiek nog zijn handelsmerk was. Jaspars overleed in februari 1996, hij was 56 jaar.

Nipper 53

Lijstjes van Beste Boeken worden al heel lang gemaakt en in 1976 vroeg Vrij Nederland aan zijn recensenten om voor het Kerstnummer aan te geven wat zij de beste boeken van dat jaar vonden. Ik had me het jaar daarvoor geërgerd aan de dikdoenerij van andere recensenten die, om te laten zien hoe erudiet zij waren, de meest schimmige buitenlandse schrijvers als hun favoriet noemden. Bij voorkeur een uit het Swahili vertaalde doofstomme dichter-schilder. Ik besloot een stap verder te gaan en twee schrijvers en hun boek te verzinnen. Mijn eerste favoriete boek van 1976 heette 'Ik niet', geschreven door Rolf ter Haar, een roman waarin de hoofdpersoon niet beschreven werd, maar als het ware 'uitgespaard' was in het verhaal. De leegte bepaalde de contouren van het personage, legde ik cryptisch uit. In mijn tweede favoriete boek van 1976, geschreven door Joyce Kirschstein (uitgeverij Sijthof), slaagde de schrijfster er in om drie personages met precies dezelfde naam zo onderscheidend op te voeren, dat je als lezer nooit twijfelde wie wie was. Bravo! Ik zond het stukje naar Vrij Nederland. In het begin van het nieuwe jaar kreeg ik een telefoontje. 'Ik zie hier in Vrij Nederland bij de beste boeken van 1976 een boek van onze uitgeverij staan,' zei een aangename herenstem, 'Verboden Oogst van Joyce Kirschstein, maar ik kan die titel helemaal niet in onze fondslijst vinden!'

'Ach, dat was bedoeld als een grapje,' zei ik betrap, 'daarom heb ik de naam van de uitgeverij expres ook verkeerd gespeld. Sijthof met één f! Maar helaas heeft de correctie daar weer een f bij gezet. Heeft u het stukje voor u liggen?' 'Een grapje?' vroeg de herenstem, 'is die hele pagina een grap?'

'Nee,' zei ik. Ik kreeg het benauwd. 'Alleen mijn stukje. U begrijpt wel, ik vind dat altijd zo'n dikdoenerij, de beste

boeken van het jaar, dat ik dacht: weet je wat, ik verzin er gewoon twee. Haha...'

Zelden klonk mijn lach zo weinig overtuigend.

'Nou, ik hoop maar dat we er niet al te veel aanvragen voor krijgen,' zei de herenstem verongelijkt, 'want dat kost ons dan een hoop werk om uit te leggen dat u een grappenmaker bent.'

'Het spijt me,' zei ik ontnuchterd.

Nooit meer daarna kreeg ik van Vrij Nederland een uitnodiging om aan te geven wat ik de Beste Boeken van het Jaar vond. Dat gaf rust.

Nipper 54

Ik heb Gerard Paques niet lang gekend en niet goed gekend. Maar wel gekend. Hij was in de jaren zeventig een journalist van de Volkskrant, vooral bekend van zijn interviews waarbij hij een wat zuigerige rol kon spelen om zijn tegenspeler uit de tent te lokken. Dat was toen een nog onbekende techniek. Op de TV maakte hij indruk met enkele mooie VPRO-reportages.

Hij had een goede toekomst voor zich. Maar het liep anders. In 1974 was ik van plan met echtgenote en 2 piepjonge kinderen naar ons Land van Herkomst te vertrekken voor onbepaalde tijd en hoorde via via dat Gerard Paques als correspondent van de Volkskrant en de radio ook die richting uit zou gaan. Onze vrouwen heetten allebei Maja en waren beide van Indische origine. Ook woonde hij praktisch om de hoek. We maakten kennis en brachten een paar avonden met elkaar door om te praten over wat we mochten verwachten van Indonesië. Ik ben weinig sociabel, maar ont kwam er niet aan om hem aardig te vinden: een gewoon en plezierig mens, waar kwam je die nog tegen in de jaren zeventig? Gerard maakte op mij niet de indruk dat dit Jakartaanse correspondentschap zijn hartewens was, eerder een avontuur van zijn vrouw, waar hij aan meedeed. Een half jaar later zagen we elkaar weer in Jakarta, waar hij met vrouw en dochter in een garage woonde en er langzamerhand aan begon te wennen dat afspraken met Indonesische politici zelden tot een gesprek leidden. Ze hadden het allebei wel gehad. Ook mijn vrouw en ik waren klaar met ons moederland en begin 1975 keerden we allemaal terug naar Amsterdam. Een paar dranklustige bijeenkomsten in huize Paques aan de Johannes Verhulststraat 36 herinner ik me nog en een gesprek aldaar met Willem Nijholt, ook een oud- Indischgast. En toen kwam ineens het bericht dat Gerard

overleden was. Was het 1976? Of 1977? In een vakantiehuisje in Friesland was hij dood aangetroffen voor een tv die alleen nog ruis uitzond. De ramen van het huisje waren dichtgeplakt. Zelfmoord, ging het gerucht. Hij zou terecht gekomen zijn in een driehoeksverhouding en daar geen raad mee geweten hebben. Een ander gerucht: hij zou niet ouder dan 40 hebben willen worden. En het liep tegen die verjaardag op Pasen. En ook dat werd een gerucht: hij zou de naam Paques hebben aangenomen omdat hij op die feestdag 40 jaar eerder te vondeling was gelegd. De aula van de begraafplaats in Amsterdam zat overvol. Zó jong nog en dan ineens dood.

Verschrikkelijk. Ik dacht steeds: had hij mij maar even gebeld, dan had ik hem er wel uit geluld. Maar ja, zó goed kenden we elkaar niet, dat hij mij daarover gebeld zou hebben. Toch jammer. Het deed pijn, Paques was onze eerste te jong gestorven veelbelovende dode. Toen we van de begrafenis naar huis wilden rijden in ons oude Dafje vroegen Guus Luijters en zijn vriendin of ze een lift konden krijgen. We namen ze mee, maar spraken onderweg nauwelijks, alle vier diep onder de indruk. Ik vroeg me wel af wat Guus met zo'n jonge meid moest, ze leek wel vijftien. Yvonne heette ze, Yvonne Kroonenberg. De tijd galoppeerde verder, en wie weet nu nog wie Gerard Paques was? Hij had nog veel mooie dingen kunnen maken. Maar het liep anders.

Nipper 55

Ik weet het alweer. Mimi Kok heette de nogal gezette en duidelijk dranklustige vrouw die me bij de presentatie van Jan Cremers Billenboek (1975) de hare aanwees. In zwartwit, maar inderdaad mooi gevormd. Zij was Miss Zandvoort 1951. (Google *Miss Zandvoort 1951* en u ziet bij de afbeeldingen haar in badpak op de catwalk). Daarna deed ze mee aan Annie M.G. Schmidt's TV-sitcom *Pension Hommeles* als Bella Sanders, fotomodel. Wat ze inderdaad in die tijd ook was! Door een langdurig doorzak-bestaan met De Kring in Amsterdam als middelpunt verloor ze al snel haar figuur en haar carrière kwam in het slop. Totdat ze door Wim T. Schippers werd opgevoerd als de gezellige Gré Braadslee in de serie *Waldolala* met Sjef van Oekel. Mien is nu circa 80, zit in een flat in de Jordaan achter de geraniums en gaf tijdens haar deelname aan de serie *Krasse Knarren* (omroep Max) eerlijk toe erg eenzaam te zijn. Onlangs liet haar enige overlevende (half) broer weten niet meer voor haar te willen zorgen als haar iets overkwam. Maar één ding kan niemand haar meer afnemen: ze haalde het Billenboek van Jan Cremer. En dat kunnen maar weinigen zeggen.

Nipper 56

Dolly Vonk.

In de jaren zeventig mochten we niet mopperen over nieuw cabaret. Neerlands Hoop en Lurelei waren mijn favorieten. Maar er was ook iets totaal nieuws: Funhouse, opgericht door Rob van Houten, van oorsprong mime-speler.

Funhouse maakte een voorstelling waarin de ene absurditeit op de andere volgde. Zang en dans, komische scènes, poppentheater van Feike Boschma, een ratjetoe dat in snel tempo werd geserveerd. Tussendoor zag je geregeld de jonge danser Barry Stevens met grote sprongen over het toneel gaan, luidkeels ‘Antoinette’ roepend om dan weer aan de overkant in de coulissen verdwijnen. Waarom iets leuk is kan helaas niet uitgelegd worden, maar Funhouse was het. Wie meer wil weten:

<http://www.theaterrobvanhouten.nl/> Eén van de optredenden die mij bijbleef was Dolly Vonk. Ze kon zingen, acteren en dansen en dat alles met een techniek waardoor het leek alsof ze in een slow motion-dimensie verkeerde. Ze had een indolente uitstraling die wat zij deed een heel apart komisch effect gaf. Daarbij was ze ook heel mooi, poezelig mooi.

Maar ze had suikerziekte en het noodlot sloeg toe.

In 1975 deed ze nog mee aan een televisiebljspel van de Tros getiteld ‘Blijf waar je bent schat’.

Maar in 1976 maakte haar ziekte haar blind.

Ze verdween uit het zicht en het gehoor.

Corry Vonk leefde nog en telkens als ik haar naam zag dacht ik altijd even aan die andere Vonk. Toen ik een keer las dat zij ondanks haar handicap toch weer aan de slag gegaan was in de showbizz deed me dat goed. Maar helaas. Misschien is ze achter de schermen heel actief geworden, maar op de planken is het nauwelijks meer gelukt. In een RonflonflonmetJaquesPlafond-radiouitzending mag zij vanaf

minuut 51 tot minuut 52 over de telefoon iets zeggen over haar voorstelling *Kleine Annonce* in de *Brakke Grond*, 26 juni 1986. Wie het wil horen, googelt *Dolly Vonk Ronflonflon*, klikt het radioprogramma aan en scrollt naar minuut 51.

In 1993 speelt zij in het Friese pantomimegezelschap *Suver Nuver* de voorstelling *Pleisterwoede*.

Ook zingt ze in 1978 op een plaat van Coby Schreier (*Brood en Rozen*) mee als achtergrondzangeres. Bij het overlijden van de verlopen en verzopen Martin Brozius (bekend van 'Ren je rot' op de TV) wordt ze vermeld als zijn laatste vriendin. Soms heeft blindheid z'n goed kanten want hij had zijn uiterlijk niet mee.

Maar ik heb haar gezien in de voorstelling *Funhouse Classics* (begin jaren zeventig), toen ze voor het eerst en het laatst toonde wat ze kon. En dat is een vermelding in deze encyclopedie waard.

Nipper 57

Rudy Kousbroek vs Jasper Grootveld.

Het gebeurde in 2002. Rudy Kousbroek beklom het podium van het Desmet-theater om voor het VPRO-radioprogramma *De Avonden* enkele gedichten voor te lezen.

De bundel waar hij uit voorlas heette *Dierentalen en andere gedichten*. Daarin staan enkele rijmende gedichten, bedoeld voor kinderen. Bijvoorbeeld deze, getiteld *Het Grote Bed*:

Op zolder stond een heel groot bed,
Daar sliep een kind in, opgelet:

Er kwam een zeehond uit de zee
En gleed in bed als nummer twee.

Het nijlpaard kroop erbij, en zie:
Het bed was groot genoeg voor drie.

Toen kwam er nog een ander dier,
Ik denk een hond, dus dat was vier.
Enzovoorts

Er zaten zo'n 25 luisteraars in het zaaltje, waaronder ik. Ik bewonder Kousbroeks proza zeer, maar deze gedichtjes leken me niks, al zou ik het niet in mijn hoofd halen dat ooit tegen hem te zeggen. Maar ik bleek niet de enige. Telkens als Kousbroek een zinnetje serveerde, kwam uit de zaal een snelrijm terug. Ik moet nu even improviseren, want de precieze woordenwisseling herinner ik me niet meer. Maar als Kousbroek bijvoorbeeld zei: 'Mijn poes is een lief dier' dan riep iemand uit de zaal: 'Met een grote tierelier.' En die heckler was Jasper Grootveld, de bejaarde antirookmagiër, in aangeschoten toestand. Op een gegeven moment stopte

Rudy met voorlezen, stapte van het podium af en rende als een dolle stier op Jasper Grootveld af, die verbouwereerd opstond en door Rudy volgens de bekende formule massa maal snelheid = kracht omver werd gelopen. Kousbroek vertelde ooit dat hij vijftien kilo was aangekomen sinds hij gestopt was met roken en Grootveld was dus kansloos. De beide bejaarde heren rolden enige tijd over de grond. Toen kwam Rudy overeind, klopte zijn colbertje af, klom weer op het podium en ging - licht hijgend - verder met voorlezen. Jasper Grootveld werd door de beveiliging afgevoerd. In de tussenliggende minuten had presentator Wim Noordhoek, koel als altijd, voor de microfoon verslag gedaan van het gebeuren. Achteraf was Rudy niet weinig trots op zijn vechtkunst! Toen ik hem feliciteerde met zijn overwinning zei hij: 'Wij Indische jongens, wij weten betoel wat knokken is. Toch?'

Naschrift: Dankzij Nienke Feis van de VPRO kreeg ik het radiofragment van het treffen tussen Kousbroek en Grootveld op 12 maart 2002. Het staat hier:

https://dl.dropboxusercontent.com/u/107473189/Koousbroek_Grootveld.mp3

Ja, die extra o hoort erbij, dat was een tikfoutje van mij.

Nipper 58

Op de radio hoorde ik lang geleden een programma waarin mensen herinneringen ophaalden aan ontmoetingen met anderen, die zij intussen uit het oog verloren waren.

Wanneer zal het geweest zijn, 30 jaar geleden? 40 misschien? Het programma was een voorloper van de huidige TV-programma's Spoorloos of Memories.

Was het een programma van Anne van Egmond, de mooiste presentatrice die (bijna) nooit op de TV te zien was? Het zou me niets verwonderen, zij maakte dit soort programma's en deed dat goed. Op de Buis had zij Sonja Barend kunnen evenaren.

Maar ter zake. Die middag kwam een binnenschipper aan het woord die vrachten vervoerde door Hollands wateren, maar soms ook passagiers tegen betaling meenam.

Hij vertelde over een dame uit de betere kringen die ooit enkele dagen op zijn schip had meegereisd en met wie hij zo'n bijzonder contact had gehad. Alsof er geen standsverschil was. Wat zou er van haar geworden zijn, vroeg hij zich af. En zou ze zich hem en zijn schip nog herinneren?

Tussen de regels door kon je horen hoe verliefd hij na al die jaren nog was en hoe hij - eigenlijk tegen beter weten in - hoopte dat de reis ook op haar een onuitwisbare indruk had achtergelaten.

De redactie van het programma had haar best gedaan en kon de schipper verrassen: de jonkvrouw was gevonden! Ze was aan de telefoon! En toen volgde een gesprekje dat mij nog pijn doet, als ik er aan terugdenk.

De jonkvrouw wist na enig denkwerk nog wel dat zij ooit een stukje gevaren had op een binnenschip, maar had duidelijk totaal geen herinnering aan de schipper. Zij deed haar best om hem te sparen, hij deed zijn best haar wat

details van de reis te vertellen die misschien haar geheugen zouden opfrissen en de luisteraar zat met gekromde tenen aan de radio gekluisterd. ‘Ach wat leuk dat we elkaar na al die jaren nog even gesproken hebben’, liet de jonkvrouw na enkele minuten zwoegen weten en hij antwoordde op de automaat: ‘Zeker, mevrouw.’

Nipper 59

Op 14 juli 2001 speelde Ajax een oefenwedstrijd tegen VV Hoogeveen. We waren in de buurt, kochten kaartjes, maar waren lang niet de enigen. Goed Voetbal was maar zelden te zien in Hoogeveen, kon je merken. Alle parkeerplaatsen in de verre omtrek van het veld waren bezet en we kwamen pas binnen toen de wedstrijd al aan de gang had moeten zijn. Maar ook het team van Ajax was vertraagd door de filevorming. Dat viel mee. Helaas waren er alleen nog staanplaatsen over en de grootste en sterkste bezoekers stonden al stijf vooraan. Dat viel tegen. Veel zagen we dus niet, maar er was wel veel te horen en te voelen. Want de veengrond dreunde en trilde onder het loopgeweld van de 20 spelers. Eén lange Ajax-speler viel ons op. Dat moest Zlatan Ibrahimovic zijn, de 20-jarige Zweedse spits die net voor 8 miljoen gulden gekocht was. Een lange kerel met een hoofd als een speldenknop. Zou door trainer Co Adriaanse wel gekocht zijn om de voorzetten van Andy van der Meyde in te koppen. Maar alhoewel het 1-7 werd en hij 2 doelpunten scoorde, maakte hij weinig indruk op ons. Hard hollen kon hij wel, de grond dreunde er extra van. En zo'n laatste balletje in het doel tikken, ging ook wel. Maar koppen, ho maar. Misschien toch een te klein hoofd? Alhoewel hij later een groot voetballer bleek te zijn is kappend doelpunten maken nooit zijn fort geworden. Zonde van zijn lengte, eigenlijk.

Nipper 60

Thomas Rap.

Wie op de website van uitgeverij Rap het knopje ‘Over ons’ aanklikt krijgt het volgende te lezen:

‘Over ons:

Sinds 1999 maakt uitgeverij Thomas Rap als zelfstandige imprint deel uit van De Bezige Bij. De uitgeverij richt zich op eigenzinnige fictie en non-fictie. Dankzij de populaire boeken van Youp van 't Hek kreeg de uitgeverij al snel grote naamsbekendheid.’

Geen woord over de naamgever van de uitgeverij, het vrolijke weeskind dat over zichzelf een keer zei: ‘Ik heb zo'n groot gat in mijn hand, dat er eigenlijk geen hand meer over is’ (of woorden van die strekking).

Een paar jaar geleden kreeg nog wel iemand van de uitgeverij het idee om een boek over hem te maken, een soort liber amicorum. Ik zond het aan mij gevraagde stuk in en hoorde er nooit meer iets van. Ik schreef dit:

Had Thomas eigenlijk wel zoveel met boeken? Hij gaf ze uit en deed dat duidelijk met veel plezier. Maar ik heb altijd het gevoel gehad dat hij liever een minder sterk boek zou uitgeven van een aardige auteur, dan een meesterwerk van een hufter. Want Thomas was een gezelligheidsdier, er moest gelachen kunnen worden. En dan kwamen de boeken vanzelf.

In die rol leerde ik hem kennen toen we met een groepje jonge schrijvers in het begin van de jaren '70 de achterpagina van het weekblad de Nieuwe Linie vulden. Thomas was de jeugdherberg-vader van de groep en wekelijks kwamen we een uurtje bijeen op zijn kantoortje om onze stukjes in te leveren en het ‘lijstje van de week’ te maken.

Dat kon een lijstje zijn van manieren om korzelig afscheid

van iemand te nemen tot nieuwe typebenamingen voor auto's (Ford Meniscus, Citroen Migraine, Lambretta Lambiek). Of nieuwe muziekinstrumenten: banjoline, trommelharp, knijpfluit, grondtoeter...

Er werd veel gelachen op die middagen. Toch sloeg een enkele keer het uitgeversvak toe. Thomas had in die tijd het idee om een Groot Nederlands Soldatenboek te maken, en daarvoor een oproep om materiaal geplaatst in een krant. Met als resultaat een grote stapel boeken, foto's en geschriften, een kogel, een knoop, en wat ridderorden. Maar hoe moest het nu verder?

Toen hij hoorde dat ik in dienst was geweest, een zeldzame uitzondering in de Amsterdamse bevolking, greep hij mij meteen bij de kladden. Dat boek moest gemaakt worden! Ik kende een Haarlemmer, Gerrit Heymenberg, die ook zijn dienstplicht had vervuld en via een oude schoolvriend (inmiddels bibliotheek-directeur) kregen we de hulp van een stagiaire, die Robert Kennedy heette en daarom ook prominent vermeld werd op de titelpagina. We maakten een collage van het ingestuurde materiaal, schreven er wat olijke teksten bij en in 1970 verscheen bij Rap het *Klein Nederlands Soldatenboek*, eerder aangekondigd als *Groot Nederlands Soldatenboek*.

Die langwerpige titel was van Thomas en ik kan het niet helpen, ik word er nog steeds lacherig van. De kogel, de knoop en een aantal andere inzendingen heb ik nog lang bewaard, want administratie was niet Thomas' sterke kant en al uitpakkend had hij wel eens vergeten het adres te noteren. Mijn echte eigen debuut was de verhalenbundel *'Kleine stukjes om te lezen'* dat ook in 1970 verscheen. Ik was in 1967 een jaar redacteur geweest van het studentenblad *Propria Cures* en was vervolgens opgeslokt door mijn werk als marktonderzoeker. Dat Thomas een bundel van mijn stukjes wilde maken leek me een hele eer. Ik schreef

heel zuinige teksten in die tijd en met veel pijn en moeite kon ik 96 boekpagina's vullen met in totaal 37 verhaaltjes. Dat was mijn productie van vijftien jaar, sinds ik begon te schrijven. Het leek me heel onwaarschijnlijk dat ik ooit nog eens zoveel zelfgeschreven tekst bij elkaar zou kunnen krijgen en ik beschouwde deze bundel dus als mijn levenswerk.

Noch de verkoop van het boekje noch de reacties van de literaire wereld kunnen Thomas het gevoel gegeven hebben dat hij met mij een aankomende topseller in zijn fonds had. Toch begon hij na twee jaar over een volgende bundel. Ik had intussen nog wat stukjes gepubliceerd, en vond in oude mappen ook nog wel enig materiaal. Maar het was mager. En toen sprak Thomas de gouden woorden: 'Hans, er moet nog iets langers bij.'

Ik schreef vooral zo kort omdat ik geen flauw idee had hoe je een dialoog moest schrijven. En als er niet gepraat kan worden is een verhaal snel uit. Omdat Thomas het vroeg deed ik een poging. Tijdens een vakantie met vrouw en piepjong kroost schreef ik in de doucheruimte van een klein vakantiehuisje in de Huttenheugte mijn eerste langere verhaal, *Kogels en Bananen*. Ik had Thomas' uiterlijk geleend voor de rol van de zakenpartner van de ik-persoon ('Hij liet me kijken naar zijn eerlijke blauwe ogen in zijn rood werkmansgezicht') en er werd heel wat afgekwekt in dit verhaal. De bundel verscheen onder de titel *Heden Mosselen, Morgen Gij* (1973) en daarna was ik niet meer te stuiten. Dat duwtje van Thomas had ik nodig om te ontdekken dat ik méér kon dan ik dacht.

En dat was zijn sterke punt als uitgever. Thomas deed weinig, eigenlijk niets, aan redigeren. Ook aan de promotie van zijn boeken besteedde hij weinig tijd en geld. Maar als geen ander gaf hij zijn schrijvers het gevoel dat ze het konden, een boekje maken. Want zo moeilijk was dat toch

niet? Ik heb veel geprofiteerd van die combinatie van relativering en vertrouwen en Thomas had gelijk: als je maar je best deed kwam er altijd wel een boekje uit de schrijfmachine. Hij kon het zelf ook, als dichter en columnist verdiende Thomas zijn sporen. Maar hij had zijn grenzen. Als iemand geschikt was voor de rol van bekende Nederlander dan was het toch wel Thomas, met zijn vlotte babbel en vrolijke ‘uitstraling’. Maar ik heb hem nooit gezien bij ontbijt- of lunch- of avond-televisie, bij praatprogramma's of bij spelletjes. Hij zal toch te serieus, te netjes en te kritisch geweest zijn om dat pad op te gaan. Een uitstervend ras, de Thomas Rappen van deze wereld. Maar wel iemand om te gedenken.

Nipper 61

Lang geleden had Vrij Nederland een rubriek ‘Geknipt voor u’. Lezers zonden krantenkoppen of stukjes advertentie in die de lachlust van rubriek-samensteller Rinus Ferdinandusse konden opwekken. Toen ik een keer in een reisbrochure de zin las: ‘Het hotel ligt op een steenworp afstand van het Keramiekmuseum’ had ik mijn bijdrage te pakken. Maar helaas, toen ik er eindelijk toe kwam het stukje uit te knippen was de brochure al in de vuilnis verdwenen. Hierbij alsnog, Rinus.

Nipper 62

In het midden van de jaren tachtig begon het te gonzen: de Personal Computer komt er aan!

Niet dat iemand daarop zat te wachten.

Computers waren in de kantoren van die tijd enorm grote maar toch kwetsbare apparaten die in speciale stofvrije ruimtes bediend werden door Automatiseerders. Rare snuiters over het algemeen, met wie je weinig contact had. Opvallend veel brildragers zaten erbij.

‘Personal computer?’ vroeg ik aan één van hen, ‘maar jullie zorgen dan toch wel voor het onderhoud?’

Nou nee, dat was niet de bedoeling. De naam zei het al: personal computer! Daar ging de automatiseringsafdeling echt geen tijd in steken. In 1988 kreeg ik een bakbeest van een monitor op mijn bureau met een toetsenbord en daarnaast een zacht zoemend kastje met electronica. Na enkele lessen Wordperfect moesten het apparaat en ik het leven verder met elkaar delen. Mijn 20 jaar oude Hermes 3000 stond stilletjes op een kastplank in de hoek, ik had hem niet willen afdanken. Ach, wat tikte dat schrijfmachinetje lekker! Twintig jaar lang! Met dat mooie Garamond-lettertje! Eén keer in de drie maanden kwam de onderhoudsmonteur langs om alle schrijfmachines op kantoor een beurt te geven: je rook de spirituslucht van verre, het gaf een kick. Na het onderhoud glommen de letters weer en was de aanslag extra licht. Mijn Hermesje was stil en geduldig, had ik even niets te typen, dan stond hij zwijgend te wachten, zoals een paard dat voor een koets kan doen. De PC die ik nu kreeg gaf een zacht zoemend geluid: doe iets met me, ga aan de slag. Uitzetten kon, maar dan was je weer een kwartier zoet met opstarten als je iets te typen had. Ik liet hem dus maar aan staan en voelde de stress groeien als ik iets anders te doen had dan memo's en

verslagen schrijven.

Pas toen ik de laptop ontdekte, windstil en geluidloos, begon ik vrede te krijgen met mijn nieuwe digitale schrijfmachine. En toen hij in 1994 dankzij internet veranderde in een Contact met de Hele Wereld, keek ik mijn Hermes 3000 nog eens aan. Ik tikte een afscheidsbriefje en merkte meteen: wat moest je vroeger timmeren om letters op papier te krijgen! Ik sloot hem op in zijn lichtgroene bewaardeksel en gaf hem mee aan de interne dienst. De Hermes-winkel nam hem met tegenzin terug. Zelf waren ze al overgegaan op de verkoop van PC's. En die verkochten ze zonder onderhoudscontract, terwijl toetsenbord, monitor en koelingventilator toch behoorlijk vuil werden in de loop van de tijd en er ook wel eens een bekertje koffie omviel. Waarom PC's niet onderhouden werden? Niemand wist het, het was gewoon zo. En zo is het ook gebleven.

Nipper 63

Mijn vrouw en ik waren in de jaren tachtig op Schiphol aan het sjouwen met onze koffers. Feitelijk hoefde dat niet meer want dhr Sadow had al in 1972 patent gekregen op zijn uitvinding van een koffer met 4 wielen (United States patent No. 3,653,474, 'Rolling Luggage'). Maar als Nederlander je onverslijtbare leren koffer wegdoen voor zo'n gemakskoffer, dat deed je niet. Pas in 1987 toen Robert Plath, een Northwest Airlines 747 piloot de staande koffer op wieltjes uitvond, gingen we om. Maar wat ik hier beschrijf speelde in de periode daartussen, 1983 schat ik. Voor ons liep een wat ouder echtpaar te sjouwen met twee zware koffers, tot de man plotseling de zijne neerzette, zich tot haar richtte en met stentorgeluid riep: WAT heb je vergeten? WAAT heb je vergeten?

Wij zetten prompt ook onze koffers even neer, om mee te luisteren. Dat kon in die tijd nog, je had het volste recht om even uit te rusten van het sjouwen. Terwijl we ostentatief onze polsen wreven ging zijn tirade onverminderd verder: 'Hoe KAN je nou zoiets vergeten. SUKKEL! Ik zeg nog ZO: dat MOET mee.'

We zagen zijn echtgenote klein worden van het door hem opgestapelde ongelijk. Het geheel duurde voor ons gevoel een minuut of tien, toen haalde hij zijn schouders op en pakte zijn koffer weer. Kennelijk was het gemis toch overkomelijk gebleken. Fons Rademaker, want die was de schreeuwlelijk, had inderdaad een hoofd waar een blaf uit kon komen. Zijn vrouw Lili Veenman is desondanks bij hem gebleven.

Nipper 64

(ca 1948):

Je speelde na theetijd, eind van de middag, met wat buurtjongens op het grasveldje van de boulevard en merkte dat het wat donkerder begon te worden. Om 6 uur viel in Soerabaja namelijk de nacht als een baksteen. En ja hoor, dan klonk ineens van kind tot kind de doorgegeven boodschap: ‘Hans, jij moet naar huis door jouw moederrr!!!’ Spijtig, ook voor hen want ik moest de voetbal dan weer inleveren bij sergeant Van de Wall die de NIWIN-goederen beheerde. NIWIN stond voor Nationale Inspanning Welzijnszorg in Indië en zorgde voor ontspanningsmateriaal voor Onze Jongens in hun strijd tegen de Indonesiërs. Maar als ze vochten mochten wij met hun voetbal spelen. Tot mijn moeder het te donker vond worden. En dan klonk: ‘Hans, jij moet naar huis door jouw moederrr!’

Ik droom het nog wel eens. Maar dan verdom ik het.

Nipper 65

Er is al heel veel kennis verloren gegaan! Wist u dat de uitvinding van de stijgbeugel de troepen van Karel de Grote (ca 800 na Christus) hielpen bij het overwinnen van de Saksen? Nee? Ook ik had geen idee!

Nipper 66

Ik zal 11 jaar geweest zijn, misschien twaalf, toen mijn vader me vroeg de krant op te halen. Die werd een blok verder aan abonnees uitgereikt, maar niet meer langs gebracht. Er waren in Soerabaja in die tijd nog 2 concurrerende Nederlandstalige kranten, de *Nieuwe Courant* en *De Vrije Pers*. En ik ging de Nieuwe Courant voor mijn vader ophalen. Er stond (1950/1951) alleen slecht nieuws in want Indonesië was eind 1949 onafhankelijk geworden en ruziede met Nederland terwijl vooral de rijke Chinezen dagelijks gevaar liepen gerampokt (berooft) te worden. Veel gezag had de regering-Soekarno namelijk nog niet over de vrijheidsstrijders aan wie ze de republiek te danken hadden. En de rijke Chinezen werden zo mogelijk nog meer gehaat dan de Nederlanders. Mij hield dat allemaal niet bezig, ik was aan het groeien, ik merkte dat mijn lichaam bijna dagelijks sterker en groter werd. Ik pakte de krant bij het afhaalpunt en holde naar huis. Een tocht van pakweg 500 misschien 1000 meter. Maar onderweg kreeg ik ineens vleugels. Gaten in de weg, struiken op het pad, ze deerden me niet. Ik vlóóg, voelde geen moeheid, voelde mijn voeten niet bewegen, voelde alleen dat ik met grote snelheid vooruit kwam. Toen ik de krant bij mijn vader neerlegde, hijgde ik niet eens. Het leek nog het meest op een 'out of the body-experience'. Maar ik weet nog steeds met grote zekerheid dat ik op dat moment hollend kon vliegen. Ik hoop dat elk kind zo'n moment in z'n jeugd beleeft.

Nipper 67

De winter van 1962/63 was de koudste van de vorige eeuw. Maar dat konden we toen nog niet weten, we dachten: misschien komen er nog ergere. Dat de aarde eigenlijk aan het opwarmen was wist nog niemand in die barre winter. Dat kwam pas veel later, de Club van Rome werd in 1968 opgericht. Ik probeerde me in februari 1963 warm te houden met een butagas-kachelkje, nadat de toen zo populaire ronde straalkachel het had begeven. Voor een butakacheltje had je een butagasfles nodig. Je haalde ze in Amsterdam bij de firma Mons, voormalig kolenhandelaar, waar ze buiten in de sneeuw al op je stonden te wachten. Zware krengen die zich moeizaam op de bagagedrager van je fiets lieten tillen en waarmee je lopend naar huis ging. Je was blij als je er was, maar moest dan die pakweg 30 kilo onhandig gewicht altijd nog een trap op zeulen of in mijn geval naar de kelder waar ik een kleine kamer had gehuurd. Op die februaridag was de temperatuur ook in de kelder beneden nul graden. Snel sloot ik de kachel aan op de fles en hield een lucifer bij wat de vlam moest worden. Maar er kwam geen gas uit de fles. En geleidelijk kwam het besef: het gas was bevroren. Ik moest het eerst zien op te warmen voordat het zelf warmte kon geven. En zo zat ik op een koude februaridag in 1963 een uur lang op een bevroren butafles, totdat mijn warmte de fles voldoende ontdooid had om het kachelkje aan te krijgen. Als ik één herinnering graag uit mijn geheugen zou wissen, is het deze.

42 Snippers

Snippet 1

Gebruiksaanwijzingen in verschillende talen laten zien dat Duitsers het grootste aantal woorden nodig hebben om zichzelf en anderen iets duidelijk te maken. Het Nederlands is ook nogal inefficiënt. De kortste gebruiksaanwijzingen zijn in het Engels gesteld.

Bij het nasynchroniseren van Engelse en Amerikaanse films moeten de Duitse insprekers zich dus door de tekst haasten en zelfs de meest rustige en romantische conversatie krijgt er iets kefferigs door. De Duitsers kennen hun Amerikaanse filmhelden alleen als snelle sprekers, hun nagesynchroniseerde Duits komt uit de loop van een mitrailleur. Maar goed dat wij die films ondertitelen inplaats van na te synchroniseren. Robert Mitchum met het 'presto presto' stemgeluid van Philip Bloemendal, dat lijkt me niks. Als een taal (zoals de Nederlandse en Duitse) inefficiënt is heeft dat allerlei consequenties waar je in eerste instantie niet aan denkt. Ik noem maar wat: een Nederlandse patiënt heeft 20% meer woorden nodig dan een Engelse om te vertellen wat hem mankeert, en zijn arts heeft 20% meer woorden nodig om te vertellen wat hij eraan kan doen. Dat is 3 minuten op een consult van een kwartier. Een Engelse dokter kan op een werkdag van 8 uur 40 patiënten afhandelen terwijl de Nederlandse arts er maar 32 kan helpen. Nu zijn huisartsen nog schappelijk geprijsd, maar voor peperdure specialisten geldt hetzelfde. Kun je nagaan hoeveel er te besparen zou zijn als Nederlanders allemaal goed Engels leerden!

Snippet 2

Staatssecretaris Teeven liet onlangs weten dat er tegenwoordig een overschot aan gevangenisplekken is. Er worden te weinig misdaden gepleegd lijkt hij te willen zeggen. Dat bracht mij op een idee. Ik zou ook wel eens iets willen doen wat niet mag, een fiets stelen of de SUV van mijn buurman in tweeën zagen. Of iets zwaars laten vallen op iemand die mij niet bevalt. Maar ik wil er dan ook wel voor boeten. Is het niet een aardig idee de nette burger de mogelijkheid te geven te informeren op hoeveel straf zo'n hartewens komt te staan en die straf dan vooraf al uit te zitten? Dan kan je daarna zonder schuldgevoel doen wat je zo graag wilde. En de gevangnissen raken weer lekker vol. Het geeft ook aantrekkelijke andere mogelijkheden: bijvoorbeeld een misdaad als verjaarscadeau krijgen! Je vriendin gaat een weekje het gevang in, en geeft je als verjaarscadeau de mogelijkheid iets strafbaars te doen. Waar blijft het kamerlid dat dit gaat bepleiten? Of moet je zo iemand eerst in elkaar rammen?

Snippet 3

Burgerprinses Laurentien riep mij en velen met mij op om wat korter te gaan douchen, teneinde water te besparen. Zijzelf deed dat al, liet ze weten. Beelden ontbraken natuurlijk, maar ik heb een goed ontwikkeld reukvermogen en vrees de gevolgen. In 1953 kwam ik als 14-jarige bootvluchteling (Ms Johan van Oldenbarnevelt) uit voormalig Nederlands-Indië naar Nederland en rook meteen de geur van het land: kruis- en oksel-dampen. Men waste zichzelf destijds maar één keer per week grondig en deed dat meestal op zaterdag.

Stond je 's maandags in de tram in Amsterdam, dan was het alweer goed mis. En dat werd tijdens de werkweek alleen maar erger. In de tropen gewend dat iedereen zich tweemaal per dag baadde en verschoonde, was dit voor mijn neus een schokkende ervaring. In latere jaren leerden Nederlanders wat vaker te douchen en toen ik in 1974 na enkele maanden Indonesië terugkeerde naar Bibberland was lichaamsgeur niet meer het primaire aroma van het land. Ik noteerde een nieuwe overheersende geur: de weeë zoetige geur van hondenpoep. Een paar decennia later werd die vervangen door de prikkelende, maar op zich niet onaangename, geur van benzinedamp.

Daar was mee te leven. Maar nu, in de 21ste eeuw, dreigen Leontien en haar trawanten mijn onwillige neus weer te tergen met de geur van 1950. Ga wat korter douchen, roepen zij. Sla wat lichaamsdelen over. Neem het niet zo nauw! Maar iemand moet het toch durven zeggen: dat is viespeukerij! Dat er water bespaard moet worden, alla. Daar wil ik best in meegaan. Maar met enig zoeken vond ik op internet een veel betere oplossing: niet korter douchen maar een douchekop gebruiken die water bespaart en toch met een royale straal je lichaam reinigt. Hij moest vanuit Amerika

komen, waar een kleine firma ze produceert. De kleinhartige Hollandse douane gooide er een disproporionele invoerbelasting op. Maar deze desondanks goed betaalbare douchekop is de oplossing. Prinses Laurentien, als je dit leest:
<http://www.highsierrashowerheads.com/>

Snippet 4

Een beleggingstip: postzegels! Een paar jaar geleden bedacht de TNT-post iets handigs: postzegels werden voortaan voorzien van een nummer inplaats van een geldwaarde. Dat maakte het ongemerkt doorvoeren van grote prijsverhogingen een fluitje van een cent. Zo kostte postzegel nr 1 in 2012 nog 45 cent, en vanaf 1 januari 2014 64 eurocent. Leuk voor de TNT. Maar je kan het voordeel ook omdraaien. Wie drie jaar geleden een paar duizend postzegels nr 1 kocht heeft die inmiddels ruim 40% in waarde zien stijgen. Een aardige winst. Maar wat moet je met al die duizenden zegels? Verkopen natuurlijk. Postkantoortje spelen! Wie destijds voor 45 cent postzegels kocht en ze nu verkoopt voor 55 cent biedt de koper een aardig voordeel en vangt zelf toch nog ruim 20% winst. Gezien het steeds verder afnemende aantal brieven zal de TNT de waarde van de postzegels blijven verhogen in de komende jaren. Beleg dus in postzegels! A sure thing!

Snippet 5

Ik reed laatst achter een busje van de firma Met en Co (taxivervoer, touringcarvervoer, limousineservice, gevestigd te Schiphol) en vroeg me af: Zouden ze daar beseffen dat hun naam eigenlijk drie keer hetzelfde is?

Snippet 6

Op de website van Schiphol kom ik dit verwarrende tekstje tegen onder de kop:

Vertrekkende vluchten

Nooit zult u meer voor een verrassing komen te staan wanneer u op Schiphol aankomt. U weet namelijk al precies dat uw vlucht twee uur vertraging heeft! Dit maakt uw reis een stuk aangenamer en u zult niet snel meer voor een onaangename verrassing komen te staan.

Snippet 7

Over de kwade dronk.

Ik heb persoonlijk geen enkel bezwaar tegen alcohol, integendeel, het heeft veel toegevoegd aan mijn leven. Ik maakte overigens pas op mijn 19e kennis met alcohol. Het had de vorm van oud-bruin, zoetig bier, maar ik merkte meteen: dit is iets! Ik ging al vrij snel over op pils en dat hielp me in de jaren daarna bij het schrijven. Dankzij de alcohol had ik de moed zinnen op te schrijven die me eigenlijk niet goed leken, en toch achteraf wel meevielen. Ook had ik de indruk dat alcohol de blik vernauwt en de buitenwereld uitbant. Zo kon ik me makkelijker concentreren op het verhaal. Inmiddels weet ik dat dat allemaal een kwestie is van prikkel-respons en zelsuggestie. Maar zolang het duurde had ik veel aan alcohol bij het schrijven. Ik gebruik het nu vooral als slaapbevorderaar, het is een multifunctionel wondermiddel. Maar al oefenend in café's stuitte ik in die beginjaren op het fenomeen 'kwade dronk'. Sommige mensen bleken tot mijn schrik na een paar glazen ineens te veranderen in agressieve treiteraars.

Tekenaar Peter Vos bijvoorbeeld, meestal een zachtmoedig mens en ook dichter Hans Faverey, werden vanaf het ene moment op het andere nare belligerente mensen, wat alleen geëxcuseerd werd door de dubbele tong waarmee ze spraken en het kwaadwillende lachje dat erop volgde. Is het mijn schuld, vroeg ik me bij die gelegenheden af, wie weet ergeren ze zich soms aan mij en durven ze dat pas na een paar glazen te laten merken. Maar dat was het niet, weet ik inmiddels. Want de Kwade Dronk bestaat. De vraag is alleen: worden die mensen dan eindelijk ongeremd zichzelf? Of verandert de alcohol ze in mensen die ze eigenlijk niet zijn? Ik heb nooit iets over dit onderwerp gelezen.

Snippet 8

Zou Ado-verdediger Zuiverloon wel eens beseffen dat hij eigenlijk Nettosalaris heet?

Snippet 9

Een aardig aspect van de dood is het feit dat menselijke schedels altijd lijken te lachen. Vanwege de ontblote tanden, natuurlijk. Je kunt je eigenlijk geen somber of ingetogen skelet voorstellen. Lachende schoenen daarentegen, zie je maar héél sporadisch. Daar hebben ze ook zelden reden voor. Maar vandaag zag ik twee schoenen lachen boven een skelet. Het was op de Britse begraafplaats in Larnaca, Cyprus. Daar ligt het skelet van de heer C. Hodgson. We zien hem niet, maar het bord geeft aan dat hij daar voor eeuwig ligt te grijnzen. Op zijn graf staan twee afgedragen schoenen in opperbeste stemming, de zool aan de voorkant ietwat loshangend, de neuzen naar boven. Daardoor leken de schoenen van voren gezien twee in een brede grijns vertrokken monden. Ze stonden niet echt openlijk te lachen, ik zou het eerder gnuiven willen noemen, een besmukte vrolijkheid. Misschien was Hodgson geen prettig mens.

Snippet 10

Euthanasie ondergaan, daar zie ik eerlijk gezegd nogal tegenop.

Natuurlijk is het een groot goed dat het kan en als je ondraaglijk lijdt is het zeker een mooie oplossing. Maar waar ik een beetje benauwd voor ben is het feit dat ik niet graag problemen veroorzaak. Dat komt door mijn opvoeding, anderen in verlegenheid brengen of extra werk veroorzaken, daar ben ik door mijn ouders al vroeg tegen ingeënt. Dus als ik ooit om euthanasie vraag en dat via de geëigende kanalen is goedgekeurd en er een datum voor is afgesproken, zal ik nooit dat bekertje levens-einde weigeren. Ik drink het op zoals het hoort, want anders komt die arts/verpleger voor Jan Lul opdraven en dat wil ik niet op mijn geweten hebben. Maar dat éne moment waarop je het einde zou kunnen uitstellen, dat houdt me bezig. Misschien voel ik me goed, die dag en wil ik eigenlijk nog wel even voort. Eén dag waarop de zon schijnt en het leven weer even draaglijk is, en ik nog eens tegen mijn lief aan kan liggen. Maar netheidshalve slik ik toch op de afgesproken dag dat drankje in, denk ik. Iedereen is er voor bij elkaar gekomen, de familie, de euthanasiast ook, en dan laat je het niet op zo'n laat moment afweten. Toch? Maar hoe zal ik me op zo'n moment voelen? Misschien licht opstandig omdat ik eigenlijk nog wel een dag verder wil? Of toch braaf meegaand, zoals mijn ouders het me hebben geleerd? Je moet het meegemaakt hebben om erover te kunnen vertellen. Maar ik ken geen verhalen over euthanasie die op het laatste moment niet door ging. Mijn keuze op die dag is dus wel duidelijk: je doet het gewoon. Pech gehad. Maar je hebt gedaan wat gedaan moest worden.

Snippet 11

Het wordt zo makkelijk gezegd, maar is het iemand wel eens echt gelukt het hoofd in de schoot te leggen?

Snippet 12

Vandaag zag ik dat er een tv-programma is uitgezonden dat heet 'Wat kost mijn dikke buurman'. Ik heb het niet gezien en heb er ook geen behoefte aan. Ik ken het genre. De valse premisse van al dit soort uitzendingen is dat Gezond Leven ook het goedkoopst is voor de maatschappij en dat al die dikkerds en rokers ons geld kosten. Wie echt kan rekenen weet: dit is onzin. Het zijn juist de rokers, de ongezond levende eters, de drinkers, de roekeloze rijders, die het goedkoopst zijn voor de maatschappij. Zij sterven vroeg en snel. Juist de voorzichtig levende Nederlanders die 90 jaar worden of zelfs nog ouder over straat stakkeren, zijn het duurst. Want ook zij krijgen uiteindelijk de kwalen die tot de dood lijden en veel medische aandacht vergen. Maar intussen hebben ze tientallen jaren AOW en pensioen opgeslorpt waar de arme rokers en ongezonde eters voor betaalden. Dankzij de solidariteit waarop die premies zijn gebaseerd lachen de gezond levenden inderdaad het laatst. Dat is ze van harte gegund want gezond leven is geen lolletje en verdient een langdurig uitgesmeerd levenseinde. Maar hou dan eens op met al die programma's waarin uitgerekend wordt wat de roker en de Dikke Buurman de gezond levende mens kosten. Zij leveren - als je het goed uitrekent - juist heel veel op door hun vroege en snelle overlijden. En juist daardoor blijven de ziekten- en levenspremies van de gezond levenden nog redelijk betaalbaar. Een béétje respect voor de ongezonde levende medemens, graag. Ook in obli-gaat-brave TV-programma's.

Snippet 13

Aan het Groot Dictee doe ik nooit mee, want ik heb door geschiedkundig te verklaren omstandigheden 4 lagere scholen gehad en 3 HBS-en. En dus een hoop gemist want elke volgende school bleek een stuk verder te zijn dan de vorige. Dat kan statistisch niet, zegt iedereen aan wie ik het vertel. Toch is het waar. Zo moet ik bijvoorbeeld nog steeds achterhalen wat nu dat Kofschip was dat de onderwijzer steeds bekend veronderstelde bij het bespreken van dictee-resultaten. Kofschip? Mijn vrouw, redactioneel behept, doet elke keer wel mee met het Groot Dictee en hoopt dan op 20 fouten of minder. En ze is niet weinig trots als haar dat lukt. Dit jaar had de winnaar 13 fouten.

DERTIEN FOUTEN MAAR LIEFST! Is er niet iets heel erg mis met een taal die kennelijk niemand foutloos kan schrijven? Zelfs Belgen niet? Geef de Taalunie-professoren een schop onder de kont zou ik willen voorstellen. En accepteer meerdere spellingen van woorden, zolang ze fonetisch correct zijn. Maak goed spellen makkelijker in plaats van nagenoeg onmogelijk zoals nu. Dan komen er bij het Groot Dictee duizenden winnaars met nul fouten. En aangezien er meer Nederlanders zijn dan Vlamingen kunnen we eindelijk winnen!

Snippet 14

Is eigenlijk ooit wetenschappelijk vastgesteld dat ezels zich niet tweemaal aan dezelfde steen stoten?

Snippet 15

Mijn vader had de neiging om als de TV-omroepster van dienst na het journaal ons een prettige voortzetting van de avond wenste, op kribbige toon te antwoorden:

‘Bemoei je er niet mee!’

Ik doe nu, om hem na zijn dood te eren, af en toe hetzelfde.

Ze kan het toch niet horen, heb ik inmiddels wel begrepen.

Snippet 16

Tikkel genant (1)

We hadden een oud Dafje gekocht en mijn vrouw reed er voorzichtig mee rond, terwijl ik haar vanuit de passagiersstoel kalmerend toesprak, wat alleen maar haar ergernis opwekte. Zij had haar rijbewijs op aandringen van haar vader op haar 18e gehaald, maar we waren nu 15 jaar verder en het aantal auto's op de weg was minstens vertienvoudigd. Dat zij maar één werkend oog had en dus weinig diepte zag, maakte haar extra schrikachtig. Ik nam me voor zo snel mogelijk rijles te nemen. Maar eerst moesten we een ander probleem oplossen: waar zat bij de DAF de ingang van de benzinetank? Nergens was een knop te zien, of iets dat op een opening leek. Toen we de auto overnamen was de tank vol, maar nu, na een half jaar zuinig rijden, begon het wijzertje de nullijn te naderen. Naar een tankstation rijden en het daar vragen, was geen optie. Want als man hoorde ik dit natuurlijk te weten en ik was mans genoeg om er niet over te piekeren mijn onkunde te etaleren. 'Ga dan alléén naar het tankstation', stelde ik voor, 'als vrouw mag je zoiets best vragen.' Maar zij durfde niet te rijden zonder mijn twee extra ogen. De oplossing kwam bij toeval: we waren op bezoek bij uitgever Thomas Rap in zijn halve boerderijwoning in Eemnes en spraken over vrolijke zaken. Dat was het enige onderwerp dat hij duldde. Dus durfde ik hem te vertellen over ons toch eigenlijk wel grappige probleem, en het vermaakte hem zeer. Toen we vertrokken liep hij mee naar het Dafje en terwijl hij ons breed lachend aankeek klapte zijn rechterhand de kentekenplaat omlaag. En verrek, dáár was, verscholen achter het nummerbord, de draaiknop van de benzinetank te zien.

Snippet 17

Tikkel genant (2)

In 1953 kwam ik uit Indonesië in Amsterdam aan, met het motorschip Johan van Oldenbarneveldt. Het was de maand mei, het regende mot en langs het Noordzeekanaal fietsten mannen met hoeden op en lange regenjassen aan. In de haven dreef een lage boot met het opschrift: Gooit geen vuil in de grachten.

Mijn ouders en ik werden met busladingen andere Indische repatrianten dun uitgesmeerd over Nederland, wij kwamen in Oss terecht.

De zomer stond voor de deur en met onze tropenkleren kwamen we die eerste maanden een heel eind. Maar toen het nieuwe schooljaar naderde moest er gekeken worden naar passende kleding voor mij. Ik was 14 en zou naar de derde klas van de HBS gaan. Wat droegen jongens van die leeftijd in Nederland in het najaar en de winter?

Mijn moeder en ik bezochten een kledingzaak in het stille hart van Oss en een half uur later stonden we met onze aankoop weer buiten. ‘Zo, jij kan een jaar vooruit’, zei mijn moeder. Ik had mijn twijfels, want haar kennis van de Nederlandse mannen- en jongensmode dateerde uit het midden van de jaren dertig. Toen reisde zij mijn vader achterna naar de tropen en aangezien hij daar het vak van militair beoefende en kleding van de zaak kreeg, was er weinig reden voor haar om ooit nog de mannenmode bij te houden.

Maar goed, ik had ingestemd met de aankoop en de verkoopster had verzekerd dat mijn broek en jasje geheel binnen de mainstream van de Osse jongensmode viel. Een week later berichtte mijn vader dat hij in Amsterdam gedetacheerd was en dat ik daar de HBS zou bezoeken. Alles beter dan Oss, dacht ik.

Op 2 september 1953 begon de school, het Ignatius college in Amsterdam-Zuid. Ik trok het pak aan en keek nog even in de spiegel voordat ik vertrok. Alles zat goed en paste. Maar toen ik op het schoolplein de andere leerlingen zag wist ik meteen dat ik geheel fout zat qua kleding. Ik droeg een jagersgroen plusfourpak van onverslijtbaar corduroy. Dat het jagersgroen was en gemaakt van onverslijtbaar corduroy, dat kon nog net. Maar dat het een plusfourpak was, dat kon anno 1953 absoluut niet meer. Men kende de drollenvanger natuurlijk nog wel uit de omslagen van jongensboeken. Provincialen liepen er ook nog wel in rond, mensen uit Schagen of Oss. Maar een leerling van de HBS te Amsterdam, nee, die liep er mee voor gek.

Maar het kon allemaal nog erger. Toen we mijn pak kochten had de Osse verkoopster mijn moeder ook geattendeerd op een aanbieding: een prachtige vuurrode trui voor de helft van de prijs.

Die trui trok ik maanden later in Amsterdam aan toen het kouder werd. Mijn klas had die dag gymnastiek. Ik was vroeg in het verkleedlokaal en er zat nog een jongen van de vorige groep zijn sokken en schoenen aan te trekken. Zo te zien een ukkie uit de eerste klas. Ik trok mijn corduroy jasje uit en trok daarna onwennig de rode trui over mijn hoofd uit. Terwijl ik de trui opvouwde zag ik ineens dat het jongetje met een mengeling van schrik en afkeer naar mij keek. En in de kleedkamerspiegel zag ik even later wat hij zag: mijn witte overhemd had bloedrode oksels gekregen waar de trui en mijn transpiratie samengekomen waren. Er was in dat samengaan iets ontstaan dat niemand op zijn netvlies zou willen hebben.

Ik bofte dat we met z'n tweeën waren. Toen de rest van mijn klas kwam had ik mijn overhemd al weggewerkt en een sporthemd aangetrokken. En dat jongetje was met schrikogen vertrokken. We hebben elkaar nooit meer

ontmoet, en welke sporen deze gebeurtenis bij hem heeft achtergelaten weet ik niet. Maar veel jaren later, toen Wim Kok premier was dacht ik wel eens: was hij het misschien? Ik herkende iets in hem.

Hij had dat gelouterde hoofd dat zegt: ik heb ergere dingen gezien dan wat mij nu overkomt. En als hij het was, wil ik toch een keer gezegd hebben: Wim, kerel, sorry.

Snippet 18

Tikkel genant (3)

Het was 1984.

Anoesjka Dinjens, de bladpromotor van Haagse Post had een nieuwe vormgever aangetrokken voor de advertenties van het blad en hoofdredacteur Ron Kaal had al laten weten dat hij het maar niks vond wat die nieuwe man ervan bakte. De vormen waren inderdaad ongebruikelijk voor wat normaal als advertentie gemaakt werd: driehoeken, ovalen, ook iets Mondriaan-achtigs. ‘Ze vallen wel op’, zei ik ter verdediging en we lieten het erbij. Ron vond alles wat anderen maakten eigenlijk niks, dat wisten we allebei. Als baas van de lezerswerving leek het me wel zaak kennis te maken met deze vormgever. Hij was eigenlijk architect, vertelde Anoesjka vooraf. Maar dat hij een stukje van zijn leven in een vreselijke brand doorgebracht moest hebben, dat vond ze kennelijk niet de moeite van het vermelden waard. Ik gaf hem een hand en ging iets te snel zitten. Dankzij zijn broek en overhemd kon ik alleen zien wat de brand aan zijn handen en gezicht had aangericht en dat was heel wat. Toch had het veel erger kunnen zijn. Sommige brandwonden verminken het gezicht onherstelbaar, maar hij had de Nicky Lauda-variant: een grotendeels verbrand gezicht en ook nooit meer zonder pet de straat op. Maar de gelaatstreken in dat litteken-landschap nog geheel herkenbaar. Alleen de oren waren praktisch verdwenen, net als bij Nicky.

We praatten wat over de komende advertentie-campagne voor HP en ik liet hem tot slot een werkkamertje zien waar hij eventueel terecht kon als dat nodig was, hij zou meestal thuis werken. Toevallig waren we op de verdieping waar ook het koffie-apparaat stond, naast andere kantoorvoorzieningen waaronder een cylinder met een opgerolde brandslang. Ik

toonde hem hoe hij een kop koffie uit het apparaat kon krijgen, je drukt op knopje hier, je drukt op knopje daar, je wacht tot het gerochel begint en dan stroomt je kopje vol. Hij knikte en terwijl we het proces afwachtten rolde ter afronding van de uitleg ongewild uit mijn mond: ‘En als er iets mis gaat is hier de brandslang!’.

Snippet 19

Als je zegt: schijn bedriegt, dan zeg je eigenlijk tweemaal hetzelfde. En toch, vreemd genoeg, kun je niet toe met één van deze twee woorden. ‘Schijn’ zegt niet wat je bedoelt en ‘bedriegt’ ook niet. Pas samen geven ze aan wat je wilt zeggen. En dan is het ineens dubbelop.

Als vervolg op het voorgaande: ‘schijn bedriegt’ is niet alleen tweemaal hetzelfde maar betekent daardoor ook eigenlijk iets heel anders dan bedoeld. Want als schijn erin slaagt je te bedriegen zie je dus niet de schijn maar de werkelijkheid. Zullen we maar ophouden met het gebruiken van deze uitdrukking?

Snippet 20

Tikkel genant (4).

Mijn vrouw wil niet dat ik schrijf over die keer dat we bepakt en bezakt op Schiphol aankwamen voor een vakantiereis en ontdekten dat ons vliegtuig niet op de vertrekborden stond. Nader onderzoek bij de informatiedesk wees uit dat het pas de volgende dag zou vertrekken. We hadden het kunnen weten want die datum stond op onze reispapieren. Welke papieren - maar dit geheel terzijde - door mijn vrouw beheerd werden. Toen we al binnen een uur met onze auto de Langparkeer-garage weer wilden verlaten kregen we te maken met een zeer argwanende poortbewaker. Want om die garage uit te kunnen moest je een stevig minimum-bedrag betalen. Zonde van het geld toch om dan maar een uurtje te parkeren? Mijn vrouw heeft hem de reispapieren laten zien en uitgelegd hoe dom we waren. Pas toen wilde hij geloven dat we niet bezig waren een auto te stelen. Dat mijn vrouw niet wil dat ik hierover schrijf, begrijp ik heel goed.

Snippet 21

Tikkel genant (5)

Ik mocht graag 's avonds nog een paar uur notities schrijven voor het werk van de volgende dag en dronk dan een paar flessen Piedboeuf 3% bier. Grote flessen van 0.7 liter. Tafelbier noemden de Belgen het, hun kinderen dronken het ook. Eén keer per week ging ik met de lege flessen naar Albert Heijn om ze te vervangen door volle. Zo'n 20 flessen gingen er per week wel doorheen, het was dus stevig sjouwen. Ook als de flessen leeg waren. Die ene zaterdag merkte ik, toen ik ze wilde inleveren bij de flessenautomaat achter in de winkel dat er nog 5 volle Piedboeufs tussen de lege zaten. Meevallertje dacht ik in eerste instantie. Tot ik besepte dat ik aan niemand van Albert Heijn geloofwaardig kon uitleggen dat ik per ongeluk 5 volle flessen Piedboeuf de winkel had binnengebracht. Zeker een kwartier heb ik lopen piekeren of er een oplossing was, zuinige Hollander immers. Maar er zat niets anders op dan even later dezelfde flessen voor de tweede keer af te rekenen bij de kassa.

Alhoewel niemand wist wat er aan de hand was heb ik me nooit zo stupide gevoeld. Maar toen enkele maanden later de verkoop van Piedboeuf werd gestopt moet ergens in het hoofdkantoor van Albert Heijn iemand zich bij de eindafrekening achter de oren gekrabd hebben. Hoe was het mogelijk dat er 5 flessen Piedboeuf méér verkocht waren dan er aan AH Gelderlandplein in Amsterdam-Buitenveldert ooit geleverd waren?

Snippet 22

Tikkel genant (6 en slot)

Wildplasser.

Ik heb er een hekel aan om op te vallen. Toch, soms is het niet te vermijden. Het zal 2010 geweest zijn toen ik met uitgever Vic van de Reijt een paar biertjes dronk in zijn favoriete café, een meidensteenworp vanaf Singel 262. Van oudsher rekenend op mijn meer dan levensgrote blaas besloot ik naar huis te gaan zonder toiletbezoek. Maar eenmaal in lijn 2 op weg naar Amsterdam-Zuid sloeg de aandrang onverbiddelijk toe. Zo erg had ik het nog nooit meegemaakt. Tot de eindhalte zou ik het niet droog kunnen houden, werd me pijnlijk duidelijk.

Ik had uiteindelijk de keus ofwel in de plastic boodschappentas te plassen die ik bij me had, ofwel uit te stappen en ergens in het wilde weg te urineren.

Gezien de drukte in de tram koos ik voor het laatste.

Bij de halte Rijksmuseum stapte ik uit.

De avond was nog jong, maar het begon toch al te schemeren.

Dat gaf me moed. Het ijzeren hek van het Rijksmuseum met daarachter de binnentuin noodde.

En zo stond er enige tijd later een grijze en keurig geklede oude heer te plassen tussen de ijzeren stangen van het hek door.

Vermoedelijk met enige bevreemding gadeslagen door passanten. Hij verwachtte elk moment de stevige hand van een diender op zijn schouder: ‘Meneertje toch, wat zijn wij hier aan het doen?’

Maar er gebeurde niets. En gelukkig kwam er al vrij snel weer een lijn 2 langs, voor de rest van de rit. Toch enigszins geschokt bereikte de oude heer veilig zijn huis.

Snippet 23

Onderweg:

1.

Op de snelweg, vanmiddag, passeerden we een file van een paar kilometer auto's aan de andere kant. Doorrijdend ga je dan eigenlijk terug in de tijd: als je de file voorbij bent zie je aan de overkant auto's rijden die nog van niets weten en vrolijk voorttuffen. Wij weten al wat zij binnen een minuut zullen merken: godverdergodver, een file. Je zou ze willen voorbereiden, maar wat is het teken voor: je rijdt naar een file?

2.

Fruitboerderij Vink in het zondige Kraggenburg (in 2006 werden daar in een loods 3 Afrikaanse vrouwen gevangen gehouden voor pornofilms) heeft een nieuwe slagzin, zagen we toen we er zojuist langs reden: KIJK UIT! VERS FRUIT! Vanzelf weken we een beetje uit.

3.

Wat mij ook hindert: een bord langs de weg waarop als waarschuwing staat 'Zachte berm'. Doe daar dan wat aan, denk ik elke keer als ik het zie. Hoe moeilijk kan dat zijn, van een zachte berm een harde maken? En als dat niet hoeft omdat het eigenlijk geen probleem is, haal dan dat bord weg! Ik geef toe, belangrijk is het niet. Maar ik moest het een keer kwijt.

4.

Ik reed vandaag per trein van Nijmegen naar Amsterdam en zag onderweg veel weilanden vol koeien. En soms een stukje grasland met wat paarden erop. En toen rees de vraag: waarom zie je nooit paarden koeien tezamen op een landje? Bijten ze elkaar?

Snippet 24

De herinrichting van de wereld

Ik las een paar weken geleden weer eens een bericht over het tempo waarin diersoorten uitsterven en was in gedachten al bezig met een handtekeningenactie, toen me een andere gedachte inviel. Zijn er eigenlijk niet veel te veel verschillende diersoorten? Kunnen we er niet een heleboel zonder enig probleem missen?

Wie herinnert zich niet uit zijn jeugd die eindeloze tochten door Artis en andere diergaarden? Natuurlijk, er waren een paar dieren die je als kind konden boeien, maar al die onduidelijke scharrelbeestjes in het nachtdierenhok, die vielen je toch vooral op door hun ondraaglijke stank of door het feit dat ze totaal onbeweeglijk in een hoek lagen en absoluut niet reageerden als je hard tegen het glas tikte. Veel kindervakanties zouden er door opgefleurd worden als deze dieren uit het assortiment geschrapt werden.

Maar ik geef toe, dit is geen serieuze aanpak van het mondiale probleem. Laat ik anders beginnen. De wereld moet je eigenlijk zien als één groot bedrijf. Het bestaat nu een paar miljoen jaar en er is sprake van enige wildgroei hier en daar. Grote bedrijven laten zich geregeld door organisatie-adviesbureaus doorlichten op de efficiency van hun bedrijfsprocessen en ik denk dat het hoog tijd wordt om dat ook eens met de wereld te doen.

Stel dat ik ingehuurd zou worden als verandermanager, want zo heet dat, dan zou ik natuurlijk de volgende vraag op tafel leggen: als we de wereld vandaag eens helemaal opnieuw zouden opstarten, hoe zouden we die dan inrichten? Je begint dan met het bepalen van de core business van de wereld. Daar zijn we snel uit: dat is uiteraard de zorg voor het welzijn van de mens. Vanuit dat uitgangspunt ga je

vervolgens de wereld inrichten.

God had daar zes werkdagen voor nodig, maar met de nieuwste software-pakketten moet het toch wel wat sneller en beter kunnen. We starten natuurlijk met licht. Een wereld zonder electriciteit daar beginnen we niet meer aan. Na het scheppen van de bergen en de rivieren en de steden en de mensen kom je vanzelf op de leuke invullingen van het landschap. Dat zijn de dieren en de planten. En nu komt de vraag: hoeveel soorten daarvan hebben we er echt nodig? Als ik me beperk tot de belangrijkste functies die dieren vervullen in ons mensenbestaan, dan hebben we het over de culinaire functie, de wildfunctie, de dienende functie, de vermaaksfunctie en ten slotte de zoologische of rariteiten-functie.

Laat ik beginnen met de vermaaksfunctie. Honden, katten, paarden die zijn daarvoor geschapen. Het gaat hier vooral om de aaibaarheid waar mensen behoefte aan hebben. Je moet als mens op gezette tijden je affectie kunnen afreageren en als dat niet bij een partner of kinderen kan moet je een dier hebben dat daar voor klaar staat. Indirect aaibaar zijn goudvissen. Ze zijn eventueel te vervangen door een doorlopende videoband van een aquarium, maar dat heeft toch iets kunstmatigs. Goudvissen mogen blijven. Vogels daar moeten we niet aan beginnen volgens mij. Ze zijn niet aaibaar, en je ziet ze hooguit als een schicht wegvliegen. Als het een beetje tegen zit schijten ze op je hoofd. Thuisvogels zoals kanaries zijn natuurlijk helemaal onzin, beesten die kunnen vliegen moeten niet in een kooitje. Dat ruimt op. Vier soorten huisdieren dus, honden, katten, paarden en goudvissen. Dat is echt genoeg.

Dan krijgen we de culinaire functie. Eigenlijk eten we niet zoveel soorten beesten: koeien, varkens, kip-achtigen, schaapachtigen en een paar soorten vis. En de vis hadden we al geselecteerd bij de vermaaksfunctie. Konijn en haas wil ik

niet serieus nemen als voedsel, dat is gepaneerd bot. Wat op kleine plekken in de wereld aan eigenaardigs gegeten wordt, zoals insecten of slangen of apenhersens of stierenballen kunnen we gevoeglijk zien als iets dat ooit uit nood geboren werd en na generaties dapper koken of braden en kokhalzend proeven eindelijk eetbaar gemaakt werd. Maar als het echt lekker was had elke wereldstad een stierenballen-eetcafe of apenhersens-bar. Weg ermee dus.

In totaal zitten we nu op 8 diersoorten die we nodig hebben voor voedsel en vermaak. Dan de dienende functie. Die is er voor dieren nauwelijks meer. Olifanten, kamelen, paarden, ezels, karbouwen, alles wat iets sjouwen of trekken of duwen kon werd door de ondernemende mens voor dat doel gebruikt. Maar dat hoeft allang niet meer en zeker niet in de wereld die we met dit plan opnieuw starten. Ik zou zelf nog wel een hondje willen hebben dat net groot genoeg is om mijn ochtendkrant de trap op te dragen en klein genoeg om qua lichaamsbeweging genoeg te nemen met mijn achtertuintje. Maar de hond hadden we al geselecteerd, dus dat is geen probleem.

We blijven dus op 8 diersoorten staan..

Dan houden we de wildfunctie over. Een moeilijk begrip waar enige uitleg bij nodig is. Bij dieren in het wild gaat het erom dat zij de hele dag bezig zijn om in leven te blijven. Dat komt erop neer dat zij eten of gegeten worden. Dit idee boeit mensen enorm en zij krijgen er geen genoeg van om te zien hoe beesten hun best doen om andere beesten te verschalken. Dat zijn wat wetenschappers noemen archetypische beelden.

De meest bekende is de volgende: de filmcamera volgt een leeuw die voorzichtig naar een hertengemeenschap sluipt. Vervolgens zie je de leeuw rennen achter het aardigste en mooiste hert dat ooit gefilmd werd. Dat hert loopt zich de longen uit zijn lijf en zigzagt alsof het daarmee die toch echt

niet achterlijke leeuw op een dwaalspoor kan brengen. Er zijn varianten van deze film bekend waarbij de leeuw het opgeeft en dat hert ontsnapt. Maar de standaardvariant eindigt slecht: het hert wordt een lijk en de leeuw pleegt aan het eind van zijn maaltijd een luie boer en laat de helft van zijn prooi nog liggen ook.

Ik heb lang gearzeld: moeten we dit in de nieuwe wereld toelaten, of kan het wel weg. Ik denk dat we het moeten houden. Als je die leeuw ziet rennen achter het snelle hert geeft dat nieuwe betekenis aan het begrip Fast Food. Daar is commercieel in elk geval iets mee te doen en je moet reclamemakers hun materiaal gunnen. Maar los daarvan is het goed dat mensen zich visueel kunnen blijven laven aan het idee van de strijd om het bestaan. Leeuwen en herten moeten dus blijven. In totaal hebben we nu 10 diersoorten waarmee je als mens toe zou kunnen voor al je behoeften. Alle overige dieren vallen in de zoölogische of rariteitenfunctie. Ze zijn er, maar hebben voor de mens geen duidelijke noodzaak. Eigenlijk kunnen ze wel weg. Moeten al deze dieren uitsterven? Dat vind ik wel erg kort door de bocht, ik ben niet het type van een echt harde manager. Nee natuurlijk hoeven ze niet weg. Beestjes die geen last veroorzaken en leuk zijn om te zien of bijvoorbeeld frappante geluiden maken, daar kan men zich natuurlijk voor inzetten en die komen dan op een soort dieren-monumentenlijst. Dat zijn er hooguit honderd, daar durf ik om te wedden.

Waar het om gaat is de toekomst van al die honderduizenden andere diersoorten die onze wereld bevolken en waar we eigenlijk helemaal niets mee hebben. Merendeels onooglijke, elkaar om zeep helpende, prikkende, bijtende, stinkende, totaal gedachteloze en alleen hun instinct volgende dieren die in formaat variëren van minder dan een millimeter tot een royale hut. Wat moeten we ermee? Is het

erg als ze verdwijnen?

Als je het zakelijk bekijkt, dan is het antwoord nee. We kunnen toe met 10 nuttige en dus gewenste diersoorten en pakweg 100 hobby-dieren op de monumentenlijst. Dat staat vast. Te voorspellen is dat dat te weinig zal zijn voor de natuur- en milieu-activisten en ik gun hen natuurlijk graag dat andere standpunt. Maar ik heb tegenover hen nog wel een argument achter de hand. Denk eens na: als de hele wereld er overal ongeveer hetzelfde uitziet, met een beperkt aantal planten en dieren. Is er dan nog een reden om te reizen? Nee toch? En is dat niet precies wat jullie graag willen: minder luchtverontreiniging door minder vervoerbewegingen? Uit hun verraste blik kan ik dan opmaken dat ik een punt heb gescoord. Verrek ja, het is waar. Juist de diversiteit van planten en dieren zorgt ervoor dat de moderne mens zich een ongeluk reist en het milieu verziekt. Weg met al die dieren en planten zal binnenkort dus de milieubeweging roepen. Dat geef ik u op een briefje.

Snippet 25

‘Nog een half glaasje wijn en dan lekker een beetje aangeschoten naar bed.’ Hoe vaak zou ik dat nu in mijn leven zo rond 2 à 3 uur 's nachts tegen mezelf gezegd hebben na een paar glazen Puur Geluk van Gefermenteerde Druiven. Onmiddellijk na dit voornemen val ik zittend achter mijn laptop in slaap. Hoe dat kan snap ik niet. Dat laatste halve glaasje drink ik dus nooit. Zo behoor ik via een omweg toch tot de mensen voor wie het glas altijd half vol is. Terwijl ik het eigenlijk leeg wilde.

Snippet 26

‘U staat op het punt om 2 tabbladen te sluiten. Weet u zeker dat u wilt doorgaan?’

Ik kan me zó goed voorstellen dat er mensen zijn die - op een bepaald punt in hun leven aangekomen - deze vraag van Microsoft domweg niet aankunnen. En wat moet je dan?

Snippet 27

Ik heb ooit een NIVA-accountantsexamen levensverzekeringswiskunde gedaan. Ik had ook dansles, fietste graag, las wel eens een boek, een mens moet toch wat met zijn vrije tijd, nietwaar? Ik slaagde voor het examen, maar dit terzijde, al ben ik er natuurlijk niet weinig trots op. Wat ik van dat vak heb overgehouden is dat verzekeringswiskunde de enige branche is die - althans in theorie - gelooft in de onsterfelijkheid van de mens. Om een eenvoudige reden: zonder geloof in een langer bestaan van een bestaand persoon kan je hem/haar geen verzekering aanbieden. Ook iemand van 105 jaar oud moet een levensverzekering kunnen afsluiten die uitkeert bij het bereiken van de leeftijd van 106 jaar! De vraag is alleen: hoeveel kans heeft hij om 106 te worden? Die bepaalt de te betalen premie en de levensverzekeringswiskunde gaat dus vooral om het verzamelen van kans-gegevens: hoe oud wordt gemiddeld iemand van 50, 60, 105? Desgevraagd gaf de cursusleider me toe dat het uitgangspunt inderdaad was dat elk mens ouder kon worden dan hij was. Het woord onsterfelijk wilde hij niet in de mond nemen, want dat zou verzekeringstechnisch rampzalig zijn: een onsterfelijke is niet te verzekeren. Maar hij moest wel even slikken toen hij dat zei.

Snippet 28

Het woord 'derhalve' is allang in onbruik geraakt. Behalve in de voetbalverslagen. Zowel op radio en tv als in geschreven tekst gebruiken voetbalverslaggevers graag dit woord. Een voorbeeld. Ik las: 'Tot gisteren speelde Ajax 299 duels in de Arena. De wedstrijd die het gisteren met 2-1 won tegen Groningen was derhalve een jubileumwedstrijd.' Als je je best doet kun je als voetbalverslaggever 'derhalve' overal gebruiken waar het woord 'dus' een beetje - hoe zal ik het zeggen - 'gewoontjes' overkomt. Kies je dan voor 'derhalve' dan begrijpt het publiek eindelijk dat voetbalreporters niet van de straat geplukt zijn, maar echte journalisten die een vakopleiding gevolgd hebben en moeilijke woorden niet uit de weg gaan! Ze zouden derhalve net zo makkelijk verslag kunnen doen van een Kamerdebat, wil hiermee gezegd zijn.

Snippet 29

Als iemand zichzelf voorstelt als ‘beeldend kunstenaar’ dan voel ik altijd een protest in me opkomen. Kunstenaar? Hoe kun je jezelf kunstenaar noemen? Dat is een kwaliteitsetiket dat alleen anderen op je kunnen plakken. Het is geen diploma dat je kunt halen op een Academie, mafkickers! Je bent tekenaar, schilder, beeldhouwer, meer niet. Noem je dan ook zo.

Snippet 30

Bij Journaal 24 op de TV drijven onderin het beeld intrigerende nieuwskoppen voorbij die vaak meer vragen oproepen dan beantwoorden. Gisteren deze: Duikbrildrager slaat marechaussee

Vandaag lees ik: ‘Dochter zoutzuurmoorden gepakt’. Als ook zoutzuurmoorden dochters krijgen is het eind zoek. Goed dat die opgepakt worden.

Snippet 31

In deze tijden van bezuiniging zijn de trekvogels het toppunt van verspilling. Ik zag vanavond een Vroege Vogels-documentaire over vogeltrek waarin dit aspect geheel onbelicht bleef. Inplaats van zich op één plaats te vestigen en zich daar aan te passen aan de seizoenen, reizen trekvogels tegen de winter naar het Zuiden. Vooraf vreten zij zich een ongeluk op onze velden en in onze plassen teneinde voldoende vet te hebben voor de inspannende tocht. Een half jaar later doen zij in het toch al zo arme Afrika hetzelfde om de tocht naar ons luilekkerland weer te kunnen ondernemen. Een enorme verspilling van de natuur!

Snippet 32

Zou Frank de Boer zich wel eens afvragen waarom de sport waaraan hij zijn leven wijdt 'foebele' genoemd wordt?

Snippet 33

‘Dat is mijn soul-mate’ hoor je tegenwoordig vaak iemand zeggen als het bewijs dat hij of zij de ultieme partner heeft gevonden om het leven samen mee door te brengen. Het begrip komt oorspronkelijk uit studies van identieke tweelingen, las ik. Sinds de term populair wordt bij het beschrijven van relaties denk ik er wel eens over na. Zou ik zelf graag getrouwd zijn met een soulmate, iemand die eigenlijk net zo is als ik? Liever niet. Ik ben nu vijftig jaar samen met iemand die ik zelfs in de simpele rechte-paden-omgeving van een supermarkt voortdurend kwijt ben. En dat niet alleen, ik kan haar spiedend langs de paden ook nooit terugvinden. Niet dat zij dat expres doet, zoekraken is het laatste wat ze zou willen. Maar wij denken verschillend, en ook als we daar iets aan proberen te doen pakt dat verkeerd uit. Het is een keer voorgekomen dat we op een vreemd vliegveld allebei dachten: ik blijf nu hier staan, anders vindt hij/zij me nooit. Na een half uur vergeefs staan gingen we allebei lopen en liepen elkaar dus vervolgens nog geruime tijd mis. Later bleek dat we zo'n 50 meter van elkaar om de hoek hadden staan wachten. Niet leuk op dat moment. Maar het went, en uiteindelijk vinden we elkaar altijd wel terug. En dat is al vijftig jaar een genoegen. Want op de één of andere manier trekken we elkaar aan. Tegenpolen zijn we zeker niet, we hebben zelfs veel gemeen, onze Indische jeugd bijvoorbeeld. En we delen geregeld meningen, dat valt me ook wel op. Maar soulmates? Ik moet er niet aan denken. Iemand die het altijd met je eens is en precies begrijpt wat je bedoelt? Eigenlijk wil je dan tweemaal jezelf. Het lijkt me gruwelijk. Ik heb vaak al zo genoeg van éénmaal ik.

Snippet 34

‘Al na twintig seconden voel je je lekker opgewonden’, zei een vrouwenstem vanuit de TV tegen me, toen ik even wakker werd om half drie 's nachts.

Ik was weer eens voor buis in slaap gevallen. Geduldig wachtte ik twintig seconden en keek naar de blote billen die ze me liet zien. Maar er gebeurde niets. Toen viel ik weer in slaap.

Snippet 35

Er is slecht nieuws uit wetenschappelijke hoek. Ik hoorde dat over 5 miljard jaar de zon uit elkaar knalt en de aarde vergaat. Het kan iets vroeger of later zijn, maar het gebeurt. Je vraagt je af hoe oeuvre-voor-de-eeuwigheid-bouwers als Jeroen Brouwers en AFTh op dit nieuws zullen reageren. Op z'n minst zullen ze zich afvragen: Waar doe ik het eigenlijk allemaal voor? Kan ik niet beter buiten gaan spelen?

Snippet 36

Een onverwacht voordeel van het ouder worden is dat je ook je goede voornemens sneller vergeet.

Snippet 37

In een documentaire zag ik enige tijd geleden waarom Kenianen de snelste renners zijn over lange afstanden: hun onderbeen is een paar ons lichter dan dat van blanke renners. Op korte afstand maakt dat weinig uit, maar als je 10 kilometer moet hollen scheelt dat vele kilo's been-optil-kracht! Maar waarom zijn Jamaicanen zo vaak het snelst op de korte afstand en staat daar geen Afrikaans land-van-herkomst (in dit geval vooral Ghana) tegenover dat ook goede sprinters levert? Op grond van Darwin's theorie klopt hier iets niet, want juist snelle Ghanezen maakten het meest kans om uit handen van de slavenvangers te blijven! En dus zouden de naar Jamaica vervoerde Ghanese slaven tot de langzamen moeten behoren. Hoe komen ze dan aan die snelheid? Door de plantagehouders werd hard rennen echt niet aangemoedigd!

Snippet 38

Doodgaan (1)

Een paar jaar geleden reden mijn vrouw en ik op een natte en koude oktoberdag langs de eindeloze reeks begraafplaatsen die de Eerste Wereldoorlog heeft opgeleverd in België, dat niet eens meedeed maar de pech had tussen Duitsland en Frankrijk te liggen. Een hele generatie jonge Engelsen en Duitsers ligt daar al 100 jaar te wachten op niets. De kerkhoven zijn in onberispelijke staat en ook de enorme aantallen witte kruisen dragen bij aan de abstracte sfeer. Loop je erlangs dan zie je eigenlijk alleen dat zich de ene diagonaal na de andere vormt. Maar soms heeft een nazaat een bloemetje neergelegd, één keer troffen we een portretje aan, dat - keurig in plastic verpakt tegen de regen - bij het kruis was neergelegd. Een jongeman keek ons in 1916 vol zelfvertrouwen recht in de ogen. Dat éne portretje maakte dat we ineens beseften dat onder elk kruis zo'n jonge man lag.

Ergens kwamen we een grasveldje tegen met een bord waarop stond dat in dit massagraf de stoffelijke resten van 20.000 Duitse soldaten waren begraven.

Het grasveld had de grootte van een kwart voetbalveld en als vanzelf drong zich het beeld op van een grote massa gestampte Duitse skeletten. Snel gingen we verder.

Snippet 39

Doodgaan (2):

Eef Tommel heette hij en hij behoorde tot het kleine groepje vrienden dat ik tijdens mijn diensttijd in het Wallard Sacré-kamp in Huis ter Heide verzamelde en snel weer verloor toen het leven verder ging en we allemaal naar onze plek van herkomst terugkeerden. Zijn zoon mailde me onlangs, hij was Eef's naam in één van mijn verhalen tegengekomen en vroeg zich af of dat zijn vader was. En inderdaad, dat klopte. Eef was in zijn diensttijd instrumentmaker annex geweer-monteur, een stille maar betrouwbare vriend met een onopvallend uiterlijk. Hij had een langer en mooier leven verdiend dan het eenzame weduwnaarsbestaan dat zijn zoon beschreef, met 7 op te voeden kinderen, een hartaanval op zijn 36ste en desondanks allerlei baantjes zoals het werk als buschauffeur, bij een taxibedrijf, bij een rijsschool, bij Elopak in Terneuzen. Gevolgd door een vroege dood. Maar ik wil het eigenlijk niet hebben over Eef, maar over zijn oom. Minstens één keer per week gebruikte Eef zijn vrije avond om naar zijn oom te gaan, die in de buurt woonde. Die had longkanker en was stervende. Bleek en aangeslagen kwam Eef terug van die bezoeken. Het lijden van zijn oom greep hem enorm aan. Zelf rookte Eef niet, in mijn herinnering. Ik wel, ik rolde shagjes, maar ik kan me niet herinneren dat Eef er iets van zei. Hij zou dat vermoedelijk te aanmatigend gevonden hebben. Zijn oom overleed in de kortste keren en daarna hebben we het nooit meer over doodgaan gehad. Maar het was wel één van de eerste keren dat ik als volwassene het sterven tegenkwam. Als kind in een Jappenkamp in Indië was doodgaan aan honger of ziekte een realistische mogelijkheid. Maar dat je ook in Holland onverwacht iets terminaals kon oplopen was voor mij betrekkelijk nieuw. Alleen mijn Hollandse oma was het jaren

geleden gelukt. Maar zij vróeg er ook om, met haar eeuwige gezeur en gezanik. Daarover een andere keer meer.

Eef Tommel

Snippet 40

Doodgaan (3)

Oma, behorend tot de familie Spijkers, was beneden haar stand getrouwd met mijn opa. En dat liet ze weten. Er was weinig meer van hem over toen we in 1953 naar Nederland kwamen. Hij was zeventig, van de generatie van 1.60 meter dus, maar leek nog een stuk kleiner vanwege zijn gebogen loop. Een loopbaan als schilder/behanger, het vak dat al generaties in de familie Vervoort beoefend werd moest hij opgeven toen bleek dat hij kleurenblind was. Nu werkte hij al tientallen jaren als beddenmaker bij het Sint Antonius ziekenhuis in Utrecht. De zusters waren aardig voor hem, hij was ook een lieve, maar wat stille man. Hij was mager als een lat, met als enige trots (als hij trots zou kennen) een onverwoestbare bos borstelig grijs haar. Jarenlange onverklaarbare kaakpijn had geleid tot een operatie waarbij zijn hele gebit werd verwijderd. Toen de pijn bleef werd een andere kaak-ingreep gepleegd. Nu was de pijn weg, maar de chirurg had kans gezien een oogzenuw te beschadigen zodat hij aan één oog blind werd. Het werd dan ook maar dichtgenaaid, hij kon er immers toch niet mee zien. Het andere oog had een jampotglas nodig, maar dat was al sinds zijn jeugd. Hij mocht graag vertellen dat hij als kind altijd gezien werd als een domkop, tot een oplettende onderwijzer ontdekte dat hij het bord niet kon zien, laat staan lezen wat erop stond. Hij onderging het allemaal blijmoedig.

Oma was zijn tegendeel. Ze was dik en had een rond pafferig hoofd, het grijze haar in een voor de eeuwigheid aangebracht permanent. Ze had een stem die door muren ging. Vanwege haar suikerziekte lag ze voornamelijk op bed en commandeerde vanuit die plek haar man en haar als gevolg van de woningnood inwonende dochter en schoonzoon. Ook mijn moeder was de klos toen we enige tijd bij hen

logeerden omdat we als repatriant nog geen huis hadden toegewezen gekregen. Mijn vader bleef buiten schot, oudste zoon immers, maar kreeg dat ingepeperd zodra mijn moeder hem even alleen had. ‘Ik moet hier weg’, hoorde ik haar dringend zeggen, ‘ik ben totaal op.’ Ze was elke dag bezig het huis van top tot teen te vegen, te schrobben, en af te nemen.

‘Hou dan toch op met dat schoonmaken,’ fluisterde mijn vader terug.

‘Ja, dan zegt ze dat ik verwend ben in Indië en niets doe,’ hoorde ik mijn moeder sissen.

Oma overleed in 1955 en niemand rouwde.

Toen in 1956 de AOW inging deed het Sint Antonius-ziekenhuis er nog een klein pensioentje bij en opa, 73 inmiddels, bracht zijn oude dag dankbaar door in een eigen kamer in het bejaardenhuis. Niemand die hem zei wat hij moest doen, een verademing! Ze hadden er radiodistributie en ik zie hem nog met zijn rechteroor dichtbij dat kastje zitten, de handen in de schoot gevouwen, en vol aandacht luisterend. Eén keer in de maand gingen we op bezoek en brachten een fles Bokma voor hem mee. De keer dat ik die fles per ongeluk brak bij het uitstappen van de auto en me hevig verontschuldigde, liet hij de rij flessen zien die we eerder gebracht hadden. Hij dronk bijna nooit. Toen hij de tachtig gepasseerd was liet hij af en toe weten wel klaar te zijn voor een definitief vertrek naar het hiernamaals. Maar pas in 1973 was het zover, het 90-jarige hart wilde niet meer. Hij lag, bijna blind en bijna doof, op een bed in het ziekenzaaltje van het bejaardenhuis en wachtte op de dood. Mijn vader hield zijn ene hand vast en ik de andere. Soms kneep hij er even in, dan kneep ik even terug.

En met een diepe zucht was hij ineens vertrokken. Alleen al voor hem hoop ik dat er toch een hemel is. Want dat verdiende hij na dat leven.

Vreemd genoeg waren mijn gedachten niet bij hem toen hij zijn laatste adem uitblies, maar bij mijn oma, zijn lang geleden overleden vrouw. Toen die dood op haar sterfbed lag moest ik haar als kleinzoon een afscheidsoen geven. Mijn moeder vond dat het zo hoorde en ik had geen steekhoudende argumenten om het niet te doen. Ik liep op haar af, bukte me en drukte mijn lippen op haar wang. En ik schrok.

Het was bleke hoofd van oma was koud als ijs en haar wang was keihard maar licht vetzig. Zoals een wassen kaars aanvoelt.

En toen kreeg ik ineens de aandrang om met mijn tanden langs haar wang te schrapen en te kijken of er dan schraapsel vanaf kwam. Zoals je bij een uit kaarsvet geboetseerd hoofd zou mogen verwachten. Ik deed het natuurlijk niet. De gedachte alleen al!

Snippet 41

Ter afronding van het portretteren van mijn opa een klein verhaal. Ik schreef het in 1967 en het staat in mijn debuutbundel (1970) *Kleine Stukjes Om Te Lezen*:

Bezoek

Opa was 81. Enkele onderdelen hadden het al begeven, een linkeroog, een half rechteroog, het gehoor, het gebit. Hij had de onregelmatige trillingen van een stationair draaiende motor.

‘Vanmorgen sprak ik Anna Klazien nog,’ zei opa luid, ‘ze zei: weet je dat Kees Verzee dood is? Woensdag is hij begraven.’ Hij keek monter uit het raam en sloot de kaken. Daar hij geen gebit meer had, leek zijn mond een blaasbalg. Zijn lippen waren verlamd en elke paar seconden kwam zijn dikke zwarte tong even naar buiten om snel te voelen of zijn lippen er nog waren.

‘Hoe gaat het nu, opa?’, vroeg ik. ‘Hoe gaat het nu, opa?’ vroeg ik luider.

‘Is de jus nu wat vetter, opa?’ voegde mijn moeder er aan toe. ‘Ja, dat gaat wel,’ antwoordde hij, ‘ik moet nog ergens wat koekjes hebben.’

Hij stond op en begon met zijn blinde handen over tafel te vege.

‘Help hem nou even,’ siste mijn moeder en stootte mijn vader aan, ‘hij heeft een vlek op zijn jas.’

We gaven hem het schaaltje koekjes in de hand en namen het vervolgens weer van hem aan.

Mijn vader maakte zijn zakdoek nat en begon aan de vlek te boenen.

‘Ja, ja,’ zei opa, ‘dat zie ik niet meer hè?’

‘Hoe is het eten hier nu?’ vroeg ik.

‘Dat is heel wat beter’ antwoordde mijn moeder.

‘Ik wil er niets kwaads over zeggen,’ zei opa, ‘veel mensen hebben hier diët, weet je. En dan moeten ze die jus natuurlijk mager maken. Daar is niets aan te doen.’

‘Maar anders word je ook te dik,’ zei mijn moeder met luide snedige stem. We lachten en keken hem hoopvol aan. Hij begreep de grap, want hij was mager als een lat, en lachte hartelijk mee.

‘Toch hoop ik maar dat het nu gauw afgelopen is,’ zei hij, maar bewoog toch onwillekeurig zijn hand in de richting van de alarmknoppen naast het bed.

‘Ach, er is nog zo'n hoop te genieten’ schreeuwde mijn moeder. ‘En al die mooie zusters?’ riep ik. Hij speelde al weer mee. ‘Ja, die zusters?’ zei hij, en wreef in zijn handen. Hij had hoge zwarte schoenen en dik geaderde werkmanshanden. Op zijn diep ingekerfde hoofd stond een grote bos peperkleurig haar. Hij bracht ons beleefd naar beneden, door de gepolijste gangen van het tehuis voor oude stervelingen. De zon scheen, en in de auto zei mijn moeder ‘als wij later oud zijn, geen gedonder, dan gaan we ook in zo'n tehuis. Je bent je kinderen niet tot last, er wordt voor alles gezorgd.’

Mijn vader, achter het stuur, ging ongemerkt wat harder rijden.

Snippet 42

Doodgaan (4 en slot)

Lang geleden had ik een grote broer. Ik schreef over hem: ‘Hij stierf, zes jaar oud, in 1944 in kamp Ambarawa 6 en ik heb maar één herinnering aan hem. Hij zat rechtop in het bed van het ziekenzaaltje, een vrolijk en druk kind, en vertelde opgewonden dat hij die dag iets raars had beleefd: hij moest niezen en lachen tegelijk! ‘En, wat deed je?’ vroeg ik gespannen. Ik was zijn jongere broertje, ik had nog veel te leren.

Wat hij antwoordde is uit mijn geheugen gewist, ik moet het doen met dit ene beeld van hem.

Hij ligt nu alweer bijna 70 jaar op begraafplaats Kembang Kuning in Surabaya, maar hij wordt geen dag ouder. Ik wel, en van grote broer is hij intussen mijn kleine broertje geworden.’

Dankzij mijn boek *Weg uit Indië* kreeg ik een mail van Mia Verbeek, een nu 85-jarige die als meisje van 16 mijn broertje had helpen begraven. Ze had begrafenisdienst.

Ze schreef erover in haar kampdagboek:

‘ - Twee sterfgevallen vandaag. Een oude man Lamers en Robbie, een zesjarig kereltje, dat veel ziek is geweest. Zo ontzettend mager en uitgeteerd.

Zuster van Anken vroeg mij om te helpen met de begrafenis. In de polikliniek stonden de twee kisten opgesteld.

Tien meisjes in het wit (waaronder ik) er naast. Zes voor Hr. Lamers, vier voor Robbie.

Dokter Lodder, in grijs pak gekleed, was er.

- Mevrouw Lamers kwam snikkend binnen om afscheid te nemen van haar man. Toen pakte dokter Lodder de hamer en timmerde met luide

slagen de kist dicht.

Dat klonk zo hol en luguber.

- Nu kwam Robbie's moeder binnen, strak gezicht, hoog opgericht hoofd.

Ze bleef staan naast het kistje.

Ik moest me omdraaien, zo greep het mij aan.

- Wij vieren namen Robbie's kist op onze schouders en liepen, achter Lamers kist, naar de kamppoort, door een treurende menigte heen.'

Later op die dag kreeg ik de kom soep van hondenvlees die eigenlijk voor Rob bestemd was. Soms verdwaalde een hond in het kamp en daar werd bouillon voor de zieken van gemaakt. Rob was overleden voordat ze hem die kom soep konden geven. Nooit had ik iets lekkerders geproefd. En het schuldgevoel daarover duikt nog geregeld op.